

СЛОВО

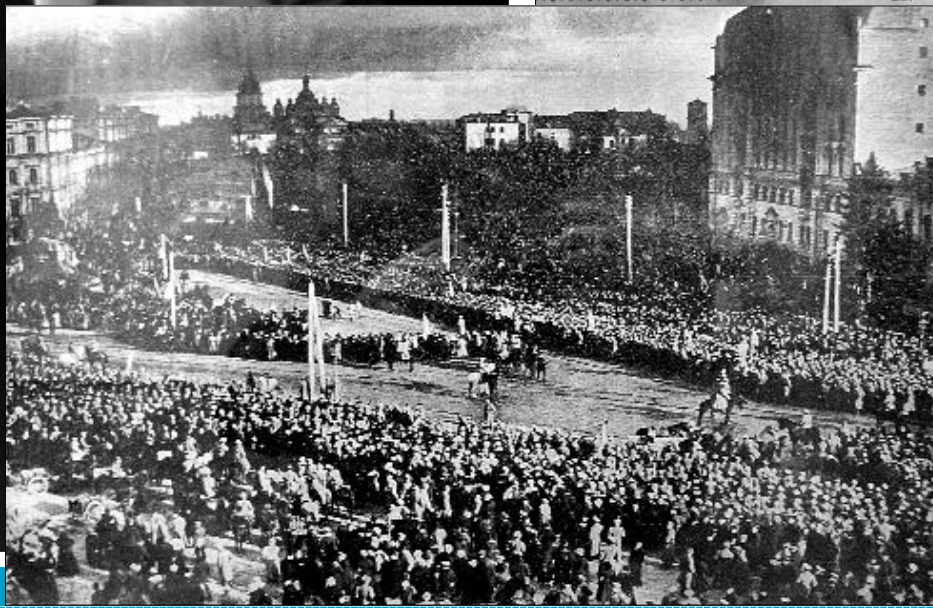
Без мови немає нації

slovo.prosvita.com.ua

ч. 3 (328)
19-25 січня
2006 р.

Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ДАТА

22 СІЧНЯ – ДЕНЬ СОБОРНОСТІ УКРАЇНИ

- 1918 рік. Центральна Рада IV Універсалом проголосила Українську Народну Республіку.
- 1919 рік. Проголошено об'єднання УНР із ЗУНР в соборну самостійну державу.
- 1990 рік. Живий ланцюг єднання між Києвом і Львовом.

ЗВЕРНЕННЯ ДО УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДСЬКОСТІ

Як засвідчують події початку 2006 року, Україна увійшла в чергову смугу найбільших випробувань. Теперішні замах на державність має ту особливість, що відбувається під фарисейськими закличками "захисту національних інтересів". Прикро, що до природного альянсу відверто україноненавистницьких сил СДПУ(о), регіональників і комуністів додалися також блок Литвина та бютівці. У результаті їхніх об'єднаних дій виступ проти позиції уряду в газових переговорах із Росією вилився у злісну спробу дестаблізувати ситуацію в Україні, підірвати авторитет української Держави та Президента Віктора Ющенка. Ті зловісні, фальшиві звинувачення, які звідусіль, огульно, летять сьогодні в бік не конституційно відправленого "у відставку" уряду та в уособлення волі народу в часі Помаранчевої революції — Президента Віктора Ющенка, — то стріли в саме серце України.

У зв'язку із зазначеним звертаємося до громадськості України.

Не даймо одурити себе брудними передвиборними технологіями "московського розливу". Чітко розпізнаваймо, де — ті чи інші — політичні сили реально уболівають за інтереси України, а де — корисливо дбають лише про підвищення власного рейтингу в будь-який, іноді безчесний спосіб. Переймаймося розумінням того, що сьогодні під маскою захисників України та інтересів народу і навіть у личині "побожних" християн виступають ті, що неодмінно затягнуть Україну в неоімперське ярмо, а також остаточно винищать українську духовність і культуру, запровадять "другу державну" російську мову.

У цей відповідальний час гуртуймося довкола Президента Віктора Ющенка, підтримуймо на прийдешніх виборах ті державницькі сили, які по-справжньому захистять повносилу, європейськи зорієнтовану національну держа-

ву українського народу. Україна — понад усе. Будьмо захисниками правди й України!

- П. МОВЧАН**,
голова Всеукраїнського товариства "Просвіта" ім. Т. Шевченка;
М. ГОРИНЬ,
голова Української Всесвітньої координаційної Ради;
А. ПОГРІБНИЙ,
голова Всеукраїнського педагогічного товариства ім. Г. Ващенко та Київської організації Національної спілки письменників України;
П. КОНОНЕНКО,
президент Міжнародної асоціації "Україна і світове українство";
В. КАРПЕНКО,
президент Міжнародної асоціації Незалежної преси в Україні;
М. ДРОБНОХОД,
президент Академії Вищої школи в Україні

Психологи про суспільство третього тисячоліття

Стор. 8, 9

Сам собі знахар

Стор. 12, 13

На здобуття Національної премії

Стор. 14

Добровільні пожертви
"На Кобзареву Церкву":
МБФ "Українська Родина"
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії
АКБ "Київ", МФО 320401
ЗКПО 21709106

УСЬОГО НА РАХУНКУ
ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ —
761 816 грн. 05 коп.

ПРЯМА МОВА

Ситуація навколо газу показала, що Україна здатна відстоювати свої національні інтереси й бути передбачуваним і надійним партнером. Запропонована "Газпромом" ціна в 230 доларів за тисячу кубів була, перш за все, економічно не обґрунтована, а тому абсолютно не неприйнятна. До чого ми прийшли? Ми сьогодні маємо ціну 95 доларів за тисячу кубів, яка на тридцять відсотків менша, ніж ціна в країнах Балтії, Закавказзя й усіх наших сусідів на пострадянському просторі.

Ми збільшили на 47% тариф за транзит російського газу, і зараз він становить 1,6 долара за тисячу кубів. Згідно з договором, на 10% збільшено об'єм транспортування російського газу в Європу українською газотранспортною системою в 2006 році. За це в бюджет країни ми одержимо більше двох із половиною мільярдів доларів. Українська й російська сторони домовилися, що змінити ціни на газ і за транзит газу можна буде лише за згодою обох сторін. Найближчим часом уряди обох країн підпишуть додатковий протокол, де чітко визначать усі технічні моменти поставок. Кабінет Міністрів уже готує проект такого документа.

Таким чином наші відно-

Віктор ЮЩЕНКО: «ГАЗОВА ТЕМА — НЕ ЛИШЕ ЕКОНОМІЧНА»

сини з Росією щодо газового питання стали більш прогнозованими, раціональними й економічно обґрунтованими.

Ціна на газ для населення в цьому опалювальному сезоні не збільшуватиметься. І це моя принципова позиція як Президента й позиція нашого уряду. Вона обумовлена тим, що населення користується переважно газом власного видобутку.

Щодо промисловості. Ціна на газ для неї визначати-

меться залежно від того, скільки палива споживається. Уряд розробив механізм, який унеможливить різке зростання цін і забезпечить поступову їхню лібералізацію. У найближчий час промислові споживачі газу повинні впровадити енергозберігаючі технології й перейти, де це можливо, на інші види палива, в тому числі альтернативні.

Ще один важливий висновок: ми повинні докорінно змінити нашу політику щодо

енергоспоживання й енергозбереження. Добрий господар, я переконаний, — це бережливий господар.

Українська економіка споживає в середньому в чотири рази більше природного газу, ніж країни Єврозою. У світі користуються однією простою формулою: на один мільйон населення держава має споживати один мільярд кубометрів газу. Наша мета — знизити щорічне споживання з 76 мільярдів до близько 50. Це змушує нас докорінно за короткий термін оптимізувати витрати природного газу насамперед у промисловості. Про це, я переконаний, мають дбати як держава, так і власники підприємств. Я жорстко вимагатиму від уряду, керівників підприємств, житлово-комунального сектору запровадження режиму економії енергоресурсів. Але також надзвичайно важливе питання збереження тепла в кожній оселі, в кожній родині. З дитинства я пам'ятаю, як з батьками ми утепляли та заклеювали вікна, а хату обкладали соломою чи бадиллям від картоплі. Той, хто зберігає, той завжди має.

Сподіваюся, ви розумієте, що газова тема — не лише

економічна, вона пов'язана з останніми подіями й у Верховній Раді. Хочу ще раз наголосити, що в Україні працює повноцінний уряд на чолі з Прем'єр-міністром Юрієм Єхануровим. Цей уряд виконує свої повноваження до формування нового Кабінету Міністрів після парламентських виборів. Ні про які "в. о." не може бути й мови. Своїм листом до голів обласних адміністрацій та інших представників виконавчої влади на місцях я довів власну позицію — вся структура виконавчої влади працює і буде працювати, як завжди. І за тиждень, коли парламент відіє на канікули, Президент, уряд, уся система виконавчих органів влади працюватиме в повному складі й в посиленому режимі. Рішення Верховної Ради відправити у відставку Кабінет Міністрів — не коректне, не законне, і не державницьке. Це наслідок непродуктивних змін у Конституції і її ігнорування. Під прикриттям таких змін фактично здійснюється зазіхання на конституційний лад. Правову оцінку рішення парламенту може дати лише Конституційний Суд. Як Президент України згідно з законом призначив суддів Конституційного Суду. З'їзд

суддів України теж ухвалив кандидатури суддів Конституційного Суду. Сьогодні ж, через деструктивну позицію Верховної Ради, яка не обрала своєї частини суддів, не привела їх до присяги, ми маємо недієздатний Конституційний Суд, а українську Конституцію, по суті, позбавили слова. Як наслідок, ми не маємо сформованого інституту, який міг би вирішувати подібні конфліктні ситуації на конституційному рівні. Я вважаю, що це прорахована позиція деяких політичних сил Верховної Ради, яка може призвести до нестабільної ситуації в країні. Замість конституційної реформи ми отримали небезпечні сигнали можливої конституційної кризи. Як гарант Конституції, я робитиму необхідні кроки, щоб забезпечити стабільність і передбачуваний розвиток держави. Я вже звернувся до Верховної Ради з вимогою скасування неконституційне рішення про відставку нинішнього уряду. Сподіваюся, повага до Конституції й громадян України переважать особисті амбіції окремих народних депутатів і політичних сил.

www.president.gov.ua
14.01.2006

РЕФОРМА: СУСПІЛЬСТВО НЕ ГОТОВЕ ДО ЗМІН

Із 1 січня 2006 року Україна де-юре перетворилася з президентсько-парламентської республіки на парламентсько-президентську. Ми запитали у киян, як вони ставляться до конституційної реформи.

Людмила, психолог:

— Я ще не вирішила, як до цього ставитися. Мабуть, усе залежатиме від того, як у нас це буде реалізовуватися. З одного боку, одноосібно вирішуючи якісь питання, Президент міг зробити більше помилок, а тепер його влада дещо обмежиться. З іншого боку, він особисто ніс відповідальність, а коли щось вирішується "гуртом", відповідно, ніхто й не буде за це відповідати.

Ірина, продавець:

— Не знаю, що вони там "згори" реформують, але в моїй хаті з 1 січня стало значно холодніше. Я вже не кажу про підвищення цін і мізерні зарплати! Якщо так відбувається перед виборами, то що буде після?

Василь Іванович, пенсіонер:

— Думаю, зараз не потрібно цього робити. Можливо, через декілька років... Наше суспільство не готове до таких змін. Подивіться лишень, на вибори йдуть більше сорока партій (більшість із яких не дуже й відвізняються одна від одної). Хіба таке можливо в цивілізованих країнах? Ця неструктурованість не допомагає, а лише заважає внесенню конструктивних змін.

Антон, студент:

— Я вважаю, що конституційна реформа — важливий крок до цивілізованого життя, адже така ж форма державного правління є в Німеччині, Франції. Україна

ВОХ РОПУ!

повинна наслідувати Європу, і тоді ми будемо жити краще. Я ставлюся до цього позитивно ще й тому, що переконаний: будь-які дії краще, ніж бездіяльність.

Артем, охоронець:

— Конституційна реформа? Ні, я про це нічого не знаю.

Галина, домогосподарка:

— Так, я чула про політичну реформу. Зараз про це багато говорять по телебаченню, а деякі політики, мені здається, напередодні виборів на цьому спекулюють. Але, чесно кажучи, я ще не розібралася, що й до чого. Та й немає великого бажання: мені аби дітей було чим годувати, і щоб ціни не росли так швидко.

Петро, менеджер:

— Щоб стати справді парламентсько-президентською республікою, наша держава повинна пройти певний перехідний період. Це відобразиться і на стабільності країни, і на забезпеченні прав людей, і на демократії. Та й іноземні інвестори ставитимуться до цієї ситуації обережно. Крім того, ще немає цілого ряду підзаконних актів, які б забезпечували реалізацію реформи. Може, через деякий час ми відчуємо і користь від неї.

Отже, українці по-різному ставляться до конституційної реформи: одні вважають її доцільною, інші — передчасною, або й непотрібною. Зрозуміло одне: люди мало поінформовані з цього питання, і для того, щоб вони могли зробити власні, обґрунтовані висновки, необхідно широке висвітлення даної теми в ЗМІ.

• Катерина ГРЕБІНЬ

ХТО Є ХТО

235 голосів із 251 віддали на підтримку кандидатури голови Київської міської організації Української народної партії Валерія АСАДЧЕВА на посаду Київського міського голови делегати Київської міської міжпартійної конференції Українського Народного Блоку Костенка і Плюща, що відбулася 16 січня.

Аргументуючи свій вибір, делегати зазначали, що Валерій Асадчев — активний депутат-киянин, фахівець із питань бюджету, виразник інтересів місцевого самоврядування, людина з успішним 3-річним досвідом господарювання у Московському (Голосіївському) районі Києва та чітко розробленим

МЕР ВІД УНП

Валерія АСАДЧЕВА висунуто кандидатом на посаду мера Києва від Українського Народного Блоку Костенка і Плюща

планом дій, спрямованих на покращання життя киян протягом найближчих 4 років.

Корінний киянин, Валерій Асадчев розробив програму перетворення Києва на справжню Українську столицю з європейськими стандартами життя. Зокрема в його програмі йдеться про посилення системи самоврядування у місті, через утворення органів самоорганізації населення; розвиток сучасної інфраструктури міста: доріг, шляхопроводів, комунікацій; закріплення за будинками прибудинкових територій; запровадження конкурентних засад і ринко-

вих механізмів у сфері надання комунальних послуг; реалізація програми перебування п'ятиповерхових, із наданням сучасного житла черговикам, приведення у належний стан території приватного сектору; розбудова ліній метрополітену, розвиток електрички, швидкісного трамваю та створення спільних пересадочних вузлів: метро-трамвай-електричка; будівництво мережі закладів позашкільної освіти; встановлення вимог до планування й архітектурної забудови історичної частини міста; відтворення історичних територій стародавнього

Києва; розвиток туристської галузі, транспортних туристських послуг, сприяння виробництву художніх виробів з українською та київською символікою й атрибутикою.

• Наталя МАКСИМЕНКО

ГОЛОС СЕРЦЯ

Основною інтригою нинішніх виборів до Верховної Ради буде не вибір між "помаранчевими", "голубими" і "червоними", а відповідь на питання: чи готові ви, громадяни України, через механізми подвійного російсько-українського громадянства, другої російської державної мови, ЄСПУ й союзу з Росією послати на смерть і каліцтво до Північного Кавказу своїх дітей, онуків, батьків, братів, зятів, друзів і коханих. Хіба союз із Росією не є автоматично союзом із Чечнею, Дагестаном, Інгусетією, Осетією, Кабардино-Балкарією, Карачаєво-Черкесією, Адыгеєю, де знову розгорається війна?

Читайте, слухайте і самі робіть висновки. Я пропоную інформацію до роздумів і прийняття рішення. Тому буду звертатися до вас із запитаннями, на які тільки ви самі здатні відповісти.

У цій війні вже загинуло вдвічі більше російських солдат, ніж радянських військовослужбовців в Афганістані. Сотні тисяч молодих російських хлопців вийшли з цієї війни покаліченими фізично й морально.

Чому серед десятків тисяч загиблих і сотень тисяч скалічених на Північному Кавказі молодих людей немає ваших дітей і онуків? Хто чи що в цьому "винні"? "Винна" незалежність України. Що потрібно, щоб ваших рідних чи вас самих почали вбивати на Північному Кавказі? Відповідь: союз із Росією, ЄСП, друга російська державна мова і подвійне громадянство. Тоді ваших дітей і онуків цілком законно відправлять на загибель до Чечні та інших республік Північного Кавказу та на екстремальний російсько-китайський кордон, а знекровлених війною росіян пришлють служити на благословенні виног-

ЗА СОЮЗ ІЗ ВІЙНОЮ?

радники Закарпаття й Одещини, як це було за часів Радянського Союзу.

Чи є в Україні політики, політичні партії і виборчі блоки, які відверто виступають за союз із Росією, другу російську державну мову (бо без знання російської мови українські хлопці не зможуть служити в російській армії), подвійне громадянство? Чи можете ви їх назвати? Чи належать до них Партія регіонів (Янукович), партія "Союз" (Костусев), Прогресивно-соціалістична партія України (Вітренко), Партія політики Путіна, СДПУ(о), блок Литвина з його поїздками до Москви, Комуністична партія України (Симоненко) та інші?

Хіба гасло всіх цих партій "З нами Бог і Росія" — не вбивче для ваших дітей і онуків?

Чи є ті діяти, партії і політичні блоки, які виступають за союз із Росією, "двоєзиччя" і подвійне громадянство, смертельними ворогами ваших дітей і онуків, вашими смертельними ворогами?

Чи не відправите ви, голосуючи на виборах за ці партії і виборчі блоки, своїх же дітей і онуків, братів, батьків, коханих і друзів на біяню до Північного Кавказу, де війна поширюється, як пожежа? Ще раз подумайте! Чи не для цього Росія вже відміняє відстрочку від служби в армії? Чи не для цього Росією спровокована газова криза?

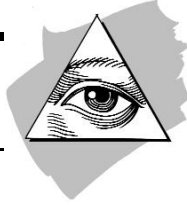
У Києві я вже знаю дві родини з Росії, а їх, напевно, набагато більше, які після загибелі старшого сина на Північному Кавказі забрали молодшого сина й перебралися в Україну. Вони наймають у Києві житло і почуваються щасливими, бо врятували хоча б одну свою дитину. Одна російська мати, яка нині мешкає в

нашій столиці, дивувалася, що в Україні немало, як вона сказала, "дебільних партій", які не розуміють, які вони щасливі, що в Україні немає війни. "Хіба союз із Росією не є союзом із війною?" — запитала вона. Ви здатні дати відповідь на це запитання і без моєї підказки. То чи треба і нам доходити до розуміння цих прописних істин лише через смерть і каліцтво наших дітей та онуків?

Звертаюся і до тих громадян України, гаслом життя яких став вислів "З нами Бог і Росія", хто заявляє про свою щире любов до Росії, російської мови, російської культури та політики Путіна. Вам варто пам'ятати, що для того, хто щось чи когось по-справжньому любить, характерне нездоланне бажання навіки з'єднатися з об'єктом чи суб'єктом своєї любові. Хіба хтось в Україні перешкоджає щиро закоханим у Росію переселитися до неї? Тим більше, що в Росії і зарплати, і пенсії вищі, ніж в Україні, і газу багато... Доведіть усім, що ви справді любите Росію не на словах, а на ділі! Формуйте зі своїх дітей і онуків зводи, роти і батальйони і відправляйте їх на допомогу Росії в її війні на Північному Кавказі. Але не треба намагатися відправити туди дітей і онуків тих, хто цілком природно любить Україну, українську мову, українську культуру в Україні.

Дорогі світличники! Нині у ваших руках доля не лише власна, а й ваших близьких і рідних. Не помиліться у своєму виборі!

• Петро МАСЛЯК,
віце-президент Академії наук вищої школи України

ПОЛІТИЧНА СВОБОДА ЗАМІСТЬ ШКУРНОЇ ВИГОДИ...

Ситуація в країні складна. Доктор економічних наук, постійний представник Президента України в Кабінеті Міністрів України Володимир ЛАНОВИЙ не приховує, що доведеться затягнути пасок і навчитися економити. Насамперед енергетичні ресурси. Європа й Америка через це пройшли. Ми — не виняток.

Тож перед тим як торкнутися теми податкової системи, перспектив інвестицій і вільних економічних зон, насамперед поцікавилася у пана Ланового про досягнення й втрати у переговорах між "Нафтогазом України" та російським "Газпромом"...

— Коли я дізнався про результати переговорів, то зрозумів, що в Україні вибору не було. Росія нам не стільки запропонувала, скільки накинула суб'єкта, з яким ми підписали контракт. "Росукрекспо" уповноважений здійснювати відповідні транзитні, транспортні, розрахункові та інші операції. Щоправда, ми могли б оптимізувати деякі параметри цього договору. Але оскільки переговори проходили вночі, у цейтнотному режимі, то угода не є завершеною. Отже, буде можливість дещо уточнити. Наприклад, причини та умови перегляду цін і тарифів, а також різноманітні гарантії від кожної сторони. Договір не є юридично досконалим документом, але політичні й часові можливості сприятимуть тому, щоб покращити його модель.

Економіка розвивається позитивно за умови правильних імпульсів, орієнтирів та оцінок. Тобто, якщо в нас на якийсь енергетичне паливо ціни штучні, а на якийсь — реальні, то суб'єкти господарювання: споживачі, інвестори, виробники, — дезорієнтуються. Хтось починає збільшувати те, що йому вигідно, інші хочуть збільшити попит на те, що вигідно їм. Наприклад, якщо продавати газ дешевше, а бензин і вугілля дорожче, то через рік обов'язково виникне невідповідність. У результаті матимемо пастку для споживача. Тому що неодмінно з'явиться питання про доцільність будівництва трубопроводів. Навіщо вкладати гроші, якщо цей енергетичний матеріал невідповідний? Насправді паливо стає дорожчим у всьому світі... Зросли ціни на бензин, дизельне паливо, впливаючи на цінові зміни в загальному енергетичному секторі. Це закон ринку й економіки. Якщо інші купують газ за ціною 250 доларів за тисячу кубометрів, то ми при всьому бажанні не можемо купувати по 50 доларів. Навіть якщо сталося таке диво, ми б орієнтувалися на газо-об'ємні виробництва. Тоді як Європа — на газо-економію. Тож наша технологічна структура буде надто приблизною у порівнянні зі світовими стандартами. Ми ж не хочемо для себе створювати анклав. Інша справа, що ціни мають бути поміркованими й не дуже випереджати ці виставати від інших країн. Звичайно, ситуація складна, і перед нашою економікою — серйозні випробування. Але такі світові тенденції, і нам треба діяти відповідно до них.

— Але чому не врахували й не передбачили наслідків, коли Росія скуповувала туркменський газ? Мабуть, це не є ознакою потужного стратегічного мислення...
— Думаю, що справді було деяке заспокоєння і навіть запаморочення від успіхів: політичних, інформаційних, революційних... Знаємо, що минулого року не все вдавалося новій владі. Але впевнений, що причиною енергетичної кризи є не якісь прорахунки чи непорозуміння... Головне те, що колишнє українське керівництво довгий час використовувало політичні аргументи та поступки в обстоюванні особистих інтересів. Не секрет, що чіткої політичної позиції в Україні не було. Колишнє керівництво перетворило державу на такого собі негласного сателіта, який тупцвав в обозі російського політичного курсу. Росія і сьогодні не відмовляється від цієї моделі. Білоруси, вірмени поведуть себе лояльно, тому економічні ціни у їхніх країнах застосовуються прийнятні. Ми ж поміняли шкурну вигоду на політичну свободу.

— Історія не терпить "якби", але очевидно за перемоги Януковича нашу газотранспортну систему здали б...
— Гм-м... Звичайно, історія не терпить "якби"... Тому...
— Можемо поставити "три крапки"...
— Думаю, що завжди є економічні вигоди. Ігнорує їх хіба що уряд маріонеток. Мені дуже не хотілося б ототожнювати українських політичних діячів із маріонетками, яких посмикують із-за кордону. Раніше чи пізніше, але це неодмінно стане відомо і вони зникнуть із політичної шахівниці.

— Хіба цього не сталося? Хіба парламент, проголосувавши за від-

ставку уряду Єханурова, не став своєрідним індикатором на "маріонетство"?

— Тому я і звертаюся до цих людей. Політиком може бути тільки той, хто захищає національні інтереси. Інакше громадяни вже ніколи не проголосують за них... Це — спалити за собою мости.

— Ви говорили, що Україна не спроможна відмовитися від російського газу, тому що споживає енергетичне паливо у великих кількостях. А які в нас перспективи впровадження енергозберігаючих технологій?

— У всьому світі енергозберігаючі технології запроваджувалися лише після підвищення цін. Країни Європи та США перейшли на малолітражні автомобілі після першої нафтової кризи у 1973 році й особливо після другої — у 1983 році. Це сталося у всьому світі й зачепило буквально всі галузі. Тобто, ринок є ринок, і високі ціни змушують усіх економити. Тому скільки б ми не говорили, не умовляли чи погрожували державним підприємствам і приватному сектору... Поки ціни не зростуть, і вони не відчують, що втрачають прибутки, економити не будуть. Аксиома... Ось згадайте: металургійний комплекс почав первинну приватизацію з 1996 року. І що? Щось змінилося за ті шість років? Та ж структура і технологія. Ті ж самі раритетні печі. Це один бік медалі. На зворотному — податкове ярмо, в якому знаходиться наша економіка, підприємства, споживачі. Фінансова система працює тільки на вилучення доходів. Минулого року податки стали ще більшими. Величезне ПДВ, величезні імпортні мита... А також обкладання податками операцій, які не повинні оподатковуватися. Маю на увазі продаж дешевих квартир, торгівля валютою, мобільний зв'язок. Тобто, податкове навантаження було потужним для більшості населення і пільговим для наближених до влади фінансових, бізнесових структур чи навіть цілих регіонів. Коли великий податковий тиск, то економіці не вистачає ресурсів для платежів, кредитів, заощаджень і, як наслідок, — для інвестицій. Якщо минулого року інвестиції зросли на 30 %, то цього року тільки на 5 %. Динаміка дуже низька. Тому податкова реформа — центральне завдання.

— Поясність, будь ласка, чому це так складно — зменшити податок...

— Є декілька причин. Чому в нас величезна тіньова економіка? Тому що, сплативши всі податки, залишишся без штанів. Економічною мовою, за таких умов вилучається весь дохід і капітал громадян. Іншою причиною є те, що, не маючи довіри до платників податків, фінансові органи і до себе не спо-

діваються добросовісного ставлення. І тому замість того, щоб налагоджувати сприятливий податковий клімат, вони збільшують податки. Ось, наприклад, податок на послуги мобільного зв'язку в 2005 році зріс від 6 % до 7,5 %.

— Якесь зачароване коло виходить...

— На жаль... Є ще одна причина. Соціальні витрати в нашій державі за останні роки були вкрай низькими. Люди відстали від будь-яких норм споживання, тому бюджет був переважаний соціальними видатками й не міг знизити податки. Сподіваюся, що цей період ми вже пережили й тепер почнемо дбати про виробника.

— Оскільки податки в нас не зменшилися, то логічно зробити висновок, що успіхи в руйнуванні тіньової економіки в нас також мінімальні...

— Деякі успіхи є. З тіні вийшла частина операцій, пов'язаних з імпортом. В основному він ішов контрабандою. Усі про це знали. Цілими ешелонами, суднами й літаками завозилися контрабандні товари, платилися хабарі. У цих імпортерів були "криши" — політичні і владні... Тож митники старанно закривали очі. Тепер "криш" не стало, але ж товари й надалі потрібні. Тому, навіть сплативши мито, цей бізнес залишається прибутковим. За статистикою, в Україні 55 % економіки було в тіні. А зараз — 48 %. Як за один рік, — то це серйозне зниження. Але не настільки, щоб ми задовольнялися у своїй державі соціальні потреби.

— Наскільки я зрозуміла Ви іронічно ставитеся до перспективи розвитку вільних економічних зон? Чи я неправильно зрозуміла?

— Є два типи таких пріоритетних режимів. До першого типу належать окремі інвестиційні проекти, підприємства чи невеличкі території, так звані технопарки. Це може бути територія університетського містечка... Там створюються режими пріоритетних інвестиційних проектів і сплачується менший податок із прибутку. У нас створили вільні економічні зони, в яких скасували ПДВ та імпортне мито. Але ці податки аж ніяк не пов'язані з інвестиціями. Вони пов'язані з торговельним оборотом. У результаті, замість інвестиційних територій, просто завозилися безмитно товари у величезному обсязі...

— Іхтось у такий спосіб збивав собі капітал...

— У Європі для певних територій безмитної торгівлі існує інший режим. Туди завозяться товари, як правило, імпортного походження, але для подальшого транзиту в інші країни. У нашій державі яскравим прикладом такої території є район Одеси. Він забезпечує і цен-

тральну Європу, і Україну, і Росію. Збирати мито і ПДВ в Одесі означало б автоматично збільшувати вартість подальшого транзиту. На жаль, у нас цілі області прагнули собі забезпечити безмитну торгівлю. Відповідно імпортери йдуть в одні області й не йдуть в інші, що загалом спричиняє збитки. Тому я за інвестиційні пріоритети для спеціальних визначених зон.

— Які Ваші прогнози щодо розвитку інвестицій? І наскільки цей розвиток залежить від сьогоденної політичної нестабільності?

— Якщо говорити про зовнішні інвестиції, то для інвесторів є наявність ризику. Вони не впевнені в долі свого бізнесу. Як правило, це називають політичним ризиком, який залежить від політичного клімату в державі. Інвестору важливо, щоб був ринок і щоб ні для кого не було переваг на цьому ринку. Національний інвестор та іноземний мають бути рівними у правах. Інакше яким чином конкурувати? Інвестори не хочуть залежати від суб'єктивних факторів. Сьогодні їх стримує невизначеність політичного і правового характеру. Досі не відома доля енергетичного сектору. Чи буде він демонаполізований чи так і залишиться у монополії держави... Внутрішня ціна на газ одна, а зовнішня — зовсім інша... І чомусь вигідніше купувати газ, ніж добувати власний. Абсурд... Тому інвестори також очікують на зміну влади і наскільки вона буде спроможна забезпечувати об'єктивні механізми.

— Віктор Ющенко в передвиборчій програмі обіцяв за час свого правління створити п'ять мільйонів робочих місць. Фактично — мільйон на рік. Офіційна статистика за минулий 2005 підтверджує цей обіцяний мільйон робочих місць. Але наразі маємо настільки низький рівень ВВП, що мимоволі зринає думка про приписки...

— Дуже делікатне питання... Тому що наша статистика не дає прямих відповідей на питання про створення і зайнятість нових робочих місць. Адже можна створити нові місця, але їх не зайняти... Тому... Це експертна оцінка, яка базується на певних розрахунках. Зрештою робочі місця створюються не тільки владою... Громадяни самі можуть створювати нові робочі місця. Мабуть, це все-таки оцінка такого загального плану про те, що люди більш активно почали працювати, тому що стало більше свобод і менше сваволі. Тож загальне поживлення в економіці продовжується.

— Так, але в ці високі статистичні дані можливо увійшли робочі місця громадян, які й раніше спокійно собі працювали, але не були зареєстровані. І тепер під тиском податкових органів вимушені легалізувати свою працю...

— Не тільки під тиском... Швидше під стимулом та мотивацією. Але я згодний із тим, що реальні робочі місця створюються, коли запроваджуються високотехнологічні галузі. Щоб наша мода, яка закінчує університети, могла працювати за своїми спеціальностями.

Уляна ГЛІБЧУК

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ ДО ПРЕЗИДЕНТА

Дорогий Вікторе Андрійовичу!

Насамперед вважаю за необхідність навести дві цитати: одну з далекої минувшини, коли Московія тільки-но ставала Росією, а другу з часів, коли після більшовицького перевороту Україна ставала незалежною державою. Петро I, котрий, як усі московські царі, опікувався розширенням і збереженням своєї імперії, сказав: "Отторжение малороссийского народа от государства нашего может быть началом всех наших бед". Лев Троцький, наставляючи комісарів війська, яке Ленін посилав на Київ, щоб придушити Україну, кричав із трибуни: "...помните, что так или иначе, а нам необходимо возвратить Украину России. Без Украины нет России. Без украинского угля, железа, руды, хлеба, соли, Черного моря Россия существовать не может, она захочется, а с ней и советская власть, и мы с вами... Знайте, что для достижения намеченной цели все средства одинаково хороши". Наш народ відчув на собі ці "средства". Був до ноги винищений Батурин, а головорізи Муравйова вбивали людей лише за те, що вони розмовляли українською мовою або були у вишиванці.

Можна навести безліч подібних висловлювань, та й цих достатньо, аби завжди пам'ятати, що Росія, доки вона існує, ніколи не змириться із утратою України й робитиме все, щоб знову повернути її в імперію, якщо не безземною "южною частиною", то хоча б малоросійською федерацією. І вона, як бачимо, усе робить для цього. Сьогодні вже не пошле муравйовців до Києва, — не ті часи, і в хід пускаються провокації і шантажі. Конфлікт через Тузлу, "помилкова" висадка десанту на територію української військової частини були перевіркою, як ми зреагуємо на ці події. Газовий конфлікт — це вже атака, я впевнений, замовлена опозицією. І отут, як ніколи, нам треба вистояти і показати, що ми — не приручена Білорусь, а горда, незалежна держава. Ми, попри все, залишилися українцями, нацією, і лише тому, що в нас є могутня діаспора за кордоном, незламні га-

РЯТУЙМО УКРАЇНУ

личани, і найголовніше — у нас є Шевченко. Тому Росії доводиться діяти обережніше, не прямолінійно, хитро.

Серед таких хитрощів і запропонований Москвою єдиний економічний простір (ЄЕП). Батько його — Олександр Солженіцин, який для відродження імперії пропонував створити спочатку хоча б союз чотирьох — Росії, Білорусі, України й Казахстану, а інші шматки, як він казав, із часом приростуть. У Кремлі підхопили ідею цього запеклого шовініста й розробили план її втілення, що складається із двох частин. Перша — завоювати єдиний мовно-інформаційний і культурний простір, а друга, що вже буде легше, — економічний. Зверніть увагу: до ЄЕПу запрошуються лише ті колишні республіки СРСР, де багато росіян і російськомовних манкуртів, котрі будуть допомагати здійснювати імперський план шовіністів. Якщо ЄЕП стане реальністю, Україна вже ніколи не зніме ярма зі своєї шиї.

Свідомі українці покладають надії на Вас, Вікторе Андрійовичу. Що стосується першої частини єєпського плану, то тут ще можна виправити становище. Мова творить націю, а нація — державу. Пам'ятаючи це, треба рішуче й твердо робити все, щоб припинити нахабно шалену русифікацію України. І, нарешті, потрібно узаконити, як у всіх цивілізованих країнах світу, надання громадянства лише тим, хто знає державну мову й користується нею. У США, наприклад, живе, мабуть, найбільше, ніж деінде, національностей, але там без знання англійської мови людини не лише не дають громадянства, а й роботи. Нам українцям необхідно прийняти такий закон і через рік-два провести переєстрацію громадянства. Мабуть, назріла потреба ліцензій на видання друкованої продукції, відкриття теле- та радіоканалів із застереженням про суворе дотримання мовних вимог. Досить нам бути меншобратніми хохлами. Треба робити все можливе для вря-

тування нації, держави від ЄЕПів та інших імперських пасток.

Ще про одне, що стосується вже не мови, а збереження нашої держави. Продавати підприємства можна американцям, англійцям, німцям, навіть папуасам Нової Гвінеї, та тільки не росіянам. І ось чому. Депутат Державної Думи Олексій Митрофанов відверто й прямо заявив: "Россия просто купит всю Украину, что сегодня реально и происходит. Наше будущее — это формат Советского Союза, но построенный не на идеологии, а на финансовом подчинении. Другого пути просто нет. Повторяюсь: российские компании скоро купят все, что можно купить на Украине. Возникнет новая формула Советского Союза, но административно никто никого контролировать не будет. Москва заставит всех подчиняться себе, но экономическими методами и средствами. Все будет цивилизованно". Митрофанов видав те, про що вдень і вночі думають, але вголос не кажуть російські політики, із Путіним включно. У його великодержавній тираді розкрита сутність і ЄЕПу, і новорічної газової провокації Москви.

Нас обдарував Бог незалежністю. Про неї мріяли віками, за неї боролися віками мільйони українців. Наш святий обов'язок — не втратити її, розбудувати свою державу, хоча сьогодні стоїть питання не стільки розбудови, як порятунку, бо вона в небезпеці. Якщо ми вистоїмо, то будемо, а якщо ні, то й слід наш прохолоне на землі.

Я вірю, що для Вас, Вікторе Андрійовичу, Україна — це найсвятіше, що тільки може бути в душі патріота. Тож стіймо разом із народом! Хто проти дружби, чесної торгівлі, економічної співпраці з Росією? Та ніхто. Але бути, як писав Тарас Шевченко, рабами, підніжками і грязью Москви не захоче жоден українець, якщо він справжній син України.

Володимир СІРЕНКО,
письменник, м. Дніпродзержинськ

СЛІДАМИ НАШИХ ВИСТУПІВ

ЛИСТ ВОЛОДИМИРУ ЯВОРІВСЬКОМУ

Прочитала Ваш коментар "Вихід на марафонські дистанції" в "СП" й сумно мені стало. Пригадую, як колись на стадіоні в Києві, коли тільки зароджувався Рух, Ви скидали свій кашкет і просили слова, але навколо лунав свист. Я того свисту ніколи не забуду. Чому ж його забули Ви? Чому так легко залишили Рух і почали перекидатися з місця на місце? Кажете, що в Юлії Тимошенко досить монолітна команда? Кажете, що в Юлії Тимошенко багато симпатиків? Чи не тому і Ви там? Кажете, що в її команді немає детонаторних постатей? Чого варті слова Турчинова: "У мене немає доказів отруєння Ющенка". Це від кого детонатор? А скільки чорної отрути вилито на своїх соратників, котрі йшли на президентські вибори єдиною командою? А чого варті словосполучення "оточення Ющенка"? А Ви хто? Ви — не оточення Ющенка? Якщо Ви йшли разом тільки для того, щоб потім збирати компромат один на одного, підірвати авторитет Президента, то хто Ви? А слова Юлії Тимошенко: "Там руки під столом щось тирили..."

Та жоден суд не підтвердив тих жахливих звинувачень на своїх соратників. І більшого зла Україні не зробив кучмівський режим, ніж ті наговори, бо Ви вбили віру народу. За всю історію України такого скандального уряду, ніж попередній, не було. Брязкальця, шмаття, інтриги і вічно хтось заважав. Але комусь по-Вашому керівник уряду не винен, а винне "оточення", тільки не знати чиє. Господи, подумайте. Мені навіть соромно за Вас.

Амбіції? Хто маніпулював? Чи не так було заплановано? Чи, може, комусь треба було за щось заплатити? Яка дивна й успішна поїздка тріумфірату до Москви! Яка артистична брехня перед журналістами? З усього видно — щось тут не так.

Кажете, що Ви не могли добитися прийому в Президента? А що важливе по секрету Ви мали йому сказати? У Вас є засоби масової інформації, трибуна Верховної Ради, Ви маєте талант оратора, — можете говорити, що Вам заманеться. Амбіції у Вас більше, ніж достатньо. Уже стільки вилили всього на Президента, що Ви могли б і стриматися.

Вважаєте, що пан Пинзеник мав би вибрати між партією та державними інтересами? Але ж він — істинний патріот України, чесний політик і справжній Державний Муж, а не пустомисля. І ми глибоко шануємо його і низько вклоняємося, честь і слава таким Мужам! А Ви шукайте помилку у Президента. "Умийтеся! Образ Божий багном не скверніте!"

Ви б зробили менше тих помилок? Та Ви відмовилися від нього, ще й тримали півень не запіяв. Вам нічого не нагадує біблійна історія? "Осанна!" — "Розпні!"

Якщо хтось збирався не підтримувати програми Президента, а виставляти своє "я", робити помилки й звинувачувати "оточення" не знати яке, то нехай стане соромно хоч Вам, що Ви цей розгардіяш підтримали.

Якби ті "святі", яким так хотілося щось із себе показати, та сказали, що "ми йшли разом, але серед нас не всі виявилися монолітними..." Та ні, треба чорнити Президента через його "оточення". Бити в саме серце.

Але я хочу вірити, народ огортається, зрозуміє все правильно. Може, тоді й Ви прозрієте?

А носіння на руках — це середньовічним не пахне? Чи не тому дехто не взяв участі в жалобному мітингу з нагоди пам'яті жертв голодомору в Україні, бо там ніхто не ніс би на руках і треба було б уже взуття відповідне мати.

А ось ще одна "любов" до України, "патріотизм", "порядність" — затвердження бюджету на 2006 рік. Знаєте, вже навіть не хочеться слухати Вашого "солодкого" голосу.

Чи Бог бачить із-за хмар таку облуду? Жаль, що покарані будуть невинні люди, бо Ви й досі облесливими словами будете вводити їх в оману.

Дай, Боже, дожити до того часу, щоб парламент України став українським і уряд України — теж українським.

Мені б хотілося, щоб Ви і Вам подібні були Мужами, гордими, які готові стояти до загибуні, захищаючи інтереси України. І навіть якщо в друга буває промах, то стати поруч, підтримати, а не топтати, обливати брудом, вигадувати різні нісенітниця, перебігати в інший стан, бо там — більше.

Це — біль душі. Це — крик зраненого серця. І аж ніяк не з ворожого табору.

Віра ЯРОСЛАВЕНКО,
м. Коломия Івано-Франківської обл.

Від редакції. Ми не могли не оприлюднити цього листа, залишаючи право відповіді за народним депутатом Володимиром Яворівським.

ПОШАНУВАННЯ

У БУЧІ ВШАНУВАЛИ ПAM'ЯТЬ СТЕПАНА БАНДЕРИ

Християнською молитвою, Славнем України, Молитвою українського націоналіста і Декалогом українського націоналіста розпочалося 2 січня нинішнього року в Будинку культури селища Буча на Київщині вшанування пам'яті провідника ОУН Степана Бандери з нагоди його дня народження.

Голова Ірпінської "Просвіти" (селище Буча адміністративно підпорядковане місту Ірпіню) Микола Лабунський розповів про героїчне життя Степана Бандери.

Просвітянка Тетяна Осадча виступила з доповіддю "Бандерівщина як пласт української культури".

Заступник голови Київської обласної організації КУН Олександр Сахацький закликав докласти максимум зусиль, щоб на наступних виборах до влади прийшли патріоти.

Офіцер-відставник Володимир Гончар поділився власними спогадами. У 1949 році багатьох випускників технікуму, в якому він навчався, направили працювати агрономами в Західну Україну. Це були 18—20-річні хлопці. З ними нічого лихого не сталося. Вони там мешкають і нині. А Володимир Гончар служив у армії. Йому випало перебувати в Станіславові (нині Івано-Франківськ). Якось Гончар пішов у гості до свого товариша, який працював директором МТС за 12 кілометрів від Станіславова. Товариш здивувався, що Володимир прийшов до нього пішки в однострої радянського офіцера.

— А люди скрізь зустрічали мене доброзичливо, показували дорогу, — згадував Володимир Макарович.

Він був офіцером-господарником. Тому разом із солдатами їздив по дрова в ліс. І нічого з ними не траплялося.

Згодом у Тернополі Гончар із друзями-офіцерами пішов у ресторан. Там гурт міцних хлопців пив пиво. Побачивши радянських офіцерів, вони демонстративно проспівали пісню "Ще не вмерла Україна", яка тоді була заборонена. Конфлікту не виникло. Володимир Гончар наголосив, що не варто вірити балачкам про зривання бандерівців.

Микола Лабунський повідомив, що ветерана ОУН з Ірпеня Владислава Богашева Указом Президента нагороджено орденом "За мужність".

Учасники зібрання висловили впевненість, що в 2009 році 100-річчя з дня народження Степана Бандери відзначатиметься на державному рівні.

Вечір завершився імпровізованим концертом.

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ,
член Ірпінської "Просвіти"

А ДЕ Ж РЕЙТИНГИ СОВІСТІ?

Роздуми з приводу реклами однієї партії стосовно запровадження в Україні другої державної

Бог бачить: складається враження, що новоріччя нам таки зіпсували політичними рекламами. Особливо дістає ота, де "славновісна" партія (не називатиму, аби не робити їй прихованої реклами) запевняє, що буде домагатися, аби російській мові надали статус другої державної. Обурені не лише мешканці західних областей України. Обурені всі свідомі українці в усіх областях і в усьому світі. Знову розігрується мовна карта. І знову перед черговими виборами. Цікаво, що з того буде, коли татари захочуть у Криму другої державної татарської, а західні польські громади запровадять другу державну — польську?

Мало того, що нам пропонується велике майбутнє,

РЕАЛІЇ І РЕФЛЕКСІЇ

У дивний час ми живемо, можна сказати, в історичний. Тепер у нашій історії є Майдан, є Помаранчева революція — і це головне, а все інше здолаємо.

Те, що в одному з центральних скверів Херсона пам'ятник Карлу Марксу замінено на пам'ятник Потьомкіну — теж реалії часу. Думали, що комуністи захищатимуть утілений у бронзі ідеал своєї сутності, — даремно. Російська ідея ім ближча, ніж комуністична. Потьомкін особисто причетний до історії Херсона, а от ідеї Маркса так і не втілилися в життя, — тож усе справедливо. Згадують-ся чийсь дотепні слова:

Комуністи вміють відправлять на плаху,
Довести суспільство до краю,
Лише не знають механізму,
Як прийти до комунізму.

70 років щось будували, експериментували і догосподарували до повного банкрутства.

МОВА ЄДИНА

ши російську "в якості державної" (хай йому грець!), післязавтра — переписавши заново історію на користь чужинцям, як остаточно втрачимо майбутнє. А час плине швидко! Майбутнє ще швидше стає сьогоденням. У 90-х ми теж мріяли про майбутнє. І те, що маємо після 2000-го, дуже швидко з майбутнього опинилося в сьогоденні.

Людина як така в Україні нікому не потрібна. Потрібен її голос. За певного кандидата...

Отож знову киваємо не на когось — мучитимемо думками себе. А розмови в суспільстві (на базарі, в транспорті, в магазинах, на вулиці) далеко не оптимістичні: більшість громадян просто не хочуть іти на вибори.

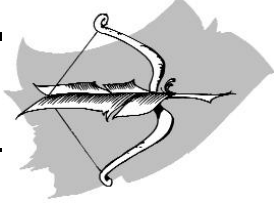
Надія ДИЧКА,
письменниця,
Івано-Франківська обл.

кої мови і не заробили навіть копійку, щоб заплатити людині, яка шанує державну мову і готова за мізерну платню перекладати з української мови російською.

На думку Вітренко, потрібна російська державна мова в Україні і єдина російська церква: Українська Православна Московського патріархату, яка рівно відстоює захоплену територію Українського релігійного простору від будь-якого впливу: чи то католицького, чи то греко-католицького, чи то від православного Київського патріархату. Потрібна інфраструктура для подальшого російського впливу на українську державність, начебто економічних важелів впливу на ринку енергоносіїв не досить.

Та все ж таки у нашій історії був Майдан і була Помаранчева революція. А отже, жива мрія про незалежну Українську державу, яка неодмінно здійсниться. Хіба можна збудувати державу, не долаючи труднощів? Усе одно ми їх подолаємо.

Оксана ЄВСЄНКО, Херсон

Продовження.

Початок у ч. 2 за 2006 р.

“Отямтеся, Донбас — не той, який ви бачите з кийських висот. Не треба плакати, що тут 51 відсоток українців. Він увесь український, за винятком кількох сотень негідників, які на дух не переносять України”.

(З листа радіослухача С. Тищенко з Донецька)

Не заперечити, звичайно: свою специфіку Донбас має. Хоча б уже те, що відсоток етнічних росіян, які тут мешкають, відсоток дітей і внуків колишніх переселенців із Росії тут значно вищий, ніж в інших регіонах України. Так, за статистикою (це принципове застереження — за статистикою), в Луганській області росіян 39% від усього населення області, а в Донецькій — 38%. Генетичне тяжіння росіян до краю, з якого вони вийшли, убоління, щоб Україна не відгородилася від нього якимось муром, — це і саме рідно, і зрозуміло. Але ж саме на цих природних почуваннях і грають уміло політичні спекулянти, лякаючи донбасівських росіян ефемерними притесненнями та резанієм по живому. Тих, хто вірить, сповнюючись зневагою до українського слова, знаходиться, на жаль, немало, хоча й особисто переконаний, що в багатьох випадках ворожість до нашої мови — то насправді не дуже й маскована під мову ворожість до дечого значно масштабнішого, а саме — до України як незалежної держави.

Що ж, зрозуміло, — дбають вони про державно-імперські інтереси Росії. Але про що дбає немала частина зросійшених українців, яка підтримує різні шовіністичні шабаші, сказати не просто. Достоту тут цілком доречний отой вислів: не відають, що творять. У засліпленні наклепами, у несвідомості, у віковій звичці прислужуватися агресивнішому, тому, хто оголошує себе господарем краю.

Усім їм треба повсякчас нагадувати про найважливіше у специфіці Донбасу. А ним є те, що це — невід’ємна частина української землі, у населенні якої українці й понині переважають. Так, офіційно в Луганській області 58% українців, у Донецькій — 57%.

Це — офіційно, але насправді — чи всіх етнічних українців охоплюють ці цифри? І не сумніваймося: не всіх. Не можна не брати до уваги, що однією з найбільших наруг комуністичної імперії над українською спільнотою стало “добровільне” переписування мільйонів українців у росіян.

“Добровільне”? Гадаю, лапки цілком доречні, адже насправді обумовлювали ту масову мімікрію в національній визначеності ідеологічне розтління, а незвідка — страх. Страх бути українцем.

Досить згадати, як уже всередині 20-х років фактично враз стала російською така невід’ємна складова української етнічної території, як Кубань. “Ты русский или петлюровец?” — звучало там запитання під час перепису населення, і, зрозуміло, що охочих називатися українцями, та ще й нерідко під дулом нагана, майже не знаходилося. Успіхи в записуванні кубанців *русскими* були вражаючими, дарма що до цієї гвалтвної операції частка українців становила тут у деяких місцевостях до 90%.

Те, що аналогічні процеси набули в Росії характеру епідемії, яка триває ще й понині, засвідчує і доля українських діаспорних розселень на багатьох інших територіях. Ось один із часткових прикладів: 1920 року в Полтавському, Одеському та Борисівському районах Омської області нараховувалося українців — відповідно — 73,1%, 62% та 50%. Де поділася ця кількість? Відповіддю тут є те, що вже

на 1937 рік кількість українців у діаспорі СРСР скоротилася з 8368,1 тис. (стільки було в 1926 році) до 4230,8 тис. осіб — майже удвічі. Вдумаймося: сталося це лише за 10 років, хоча кількість українців мала б зрости за цей час бодай на 1 млн.!

Аналогічні процеси відбувалися і в Україні, й особливо на Донбасі, визначальним в етнополітиці у якому були впродовж багатьох десятиків років такі процеси: 1) депортація основи нації — українського селянства, особливо найактивнішої та найпродуктивнішої його частини, і тотальна “зачистка” всього селянства у спосіб голодомору; 2) відстрілювання — як усуціль “петлюрівської” — української інтелігенції, що є, як відомо, мізком нації (всього її у 30-х роках було знищено 80%); 3) заселення спустошених голодом територій переселенцями з-за меж України — як правило, з Росії; 4) створення умов, за яких багато українців, котрі вижили, здійснювали самогвалтвну операцію над власною національною визначеністю, тобто самі виплисувалися зі своєї національності й перефарбовувалися на “русских” — у сподіванні, що це полегшить їхню власне життя та життя їхніх дітей.

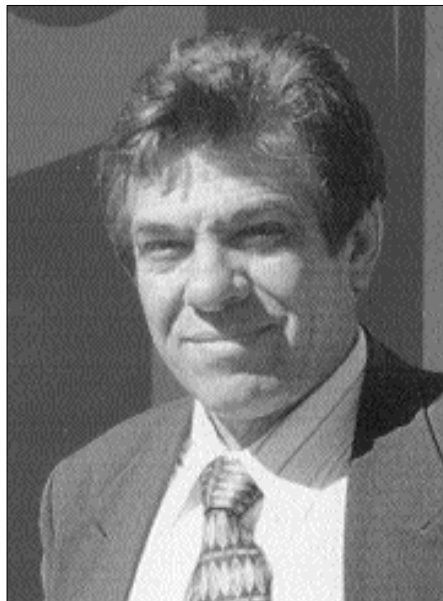
Немало фактів стосовно того, що діялося в Донбасі вже за перших десятиріч советської влади, наводить у книжці “Історія південно-східної України” (К., 1996) Петро

Лаврів, чі надісланих сюди російських начальників різних рангів — і висновок про те, що цей край було заселено всередині минулого століття переважно новоприбулим народом, не буде перебільшенням. “Опинившись в російському середовищі, — пише П. Лаврів, — (...) застрашена молодь забувала рідні звичаї, обряди, діалекти й поступово російшилася. (...) Вірні сталінці пропагували вищість російської мови й культури. Зі шкіл, бібліотек, клубів виганяли українську мову. Народ мовчав і радів, коли знижували ціни...”

Тобто як у воду дивився італійський консул у Харкові Серджіо Граденіго, коли 1933 року доповідав послові Італії в Москві: “Наслідком теперішнього лиха в Україні буде російська колонізація цієї країни, яка призведе до зміни її етнографічного характеру. В майбутньому, і, либонь, дуже близькому майбутньому, ніхто більше не говоритиме про Україну чи про український народ, а також і про українську проблему, бо Україна стане де факто територією з переважно російським населенням”. Відоме й зізнання керівника Харківської ОГПУ, котрий тоді ж проговорився: внаслідок організованого

російського комуно-шовінізму саме з глибин Донеччини й Луганщини зроджувалися найнепоступливіші борці за українську національну волю. Згадаймо: в атмосфері Донбасу зросли видатні правозахисники Василь Стус, Микола Руденко, Іван Світличний, Олекса Тихий — особистості, котрих Донбас загартував у горнилі моторошливої національної кривди, що випала на його долю. Тут сформувалися Григорій Пютюнник та Іван Дзюба.

Зрештою, материк українськості східних областей України був надто вже великим, щоб ши-

ЖИВА ДУША ДОНБАСІВСЬКОГО

Лаврів. Ось як він пише про спустошення Донеччини внаслідок голодомору: “У лютому й березні 1933 року люди почали масово вмирати, а ті, що ще були живі, ледве тягли ноги. В селах не залишилося нічого живого — ні птиці, ні собак, ні кішок (...) Голодні ліи своїх рідних, що померли раніше, їли й тих, яких одвозили на кладовище, бо їх майже не закопували. (...) У селі Шапарському Ново-псковського району з 212 колгоспних дворів голодувало 190. Близько 500 осіб злягло. За січень і лютий померли 74 особи”.

Це — типові факти для всієї підсоветської України, однак їх варто тут згадати, адже де-де, а в Донбасі пам’ять про умиртвення більшовицьким режимом на цій території мільйонів людей майже відсутня. І зрозуміло, чому це вдалося: корінного місцевого населення на Донбасі залишилося мало. Натомість згідно зі збереженою в архіві “Збірною відомістю про відправлення ешелонів на Україну станом на 28 грудня 1933 року”, яку цитує П. Лаврів, лише з однієї Івановської області 44 ешелонами було перевезено на Донеччину 3572 господарства. На цей же час у Донецькій, Дніпропетровській, Одеській і Харківській областях було підготовлено для переселенців 20 306 хат, власники яких вимерли. Усього ж на зазначену дату в Україну було відправлено 21 856 господарств та 117 149 людей. А в 1934 році було *допріселено* з Росії (був такий офіційний термін — *допріселеніє*) та почасти з Білорусі 240 тисяч сімей. “Траплялося, що квартиранти виганяли з хат власників”, якщо останні дивом уціли в часі голодомору. Як іронізує відомий правозахисник Василь ОВСІЄНКО, “плохих овець” — українців, які вижили, схрещували із завезеним із Росії агресивним, безбожним, “матозичним населенням”. Додаймо до цього сотні тисяч завербованих на Донбас (як із Росії, так і з України) уже в повоєнні роки, тисячі й тися-

для українців голоду “етнографічний матеріал буде змінено”.

Як бачимо, “огепеушники”, вірні слуги сталінської кліки, як і вона сама, чудово відали, що творили. В українському селянстві вони нищили дуже небезпечно для себе загрозу, принаймні добре пам’ятали констатацію Троцького про те, що в часі визвольних змагань 1917—1922 років українські повстанці відтягнули на себе втричі більше сил більшовиків, ніж уся Антанта.

Запаморочливі успіхи у зміні “етнографічного матеріалу” ілюструють цифри: якщо в 1926 році українців на Донеччині було 64,1%, а росіян — 26,1%, то в 1939 році питома вага українців знизилася на 5,1%, а росіян навпаки — зросла на 4,9%. У подальші роки “ленінська національна політика” дала на Донеччині такі результати у співвідношенні українців та росіян: у 1959 році — відповідно — 55,7% і 37,5%, у 1970-му — 53,1% і 40,7%, у 1979-му — 50,9% і 43,2%, у 1989-му — 50,5% і 43,6%. Нині, як уже згадало, це співвідношення таке: 57% і 38% — цифри, що засвідчують розпочатий процес реанімування українства в сьогоденному Донбасі.

Те, наскільки більшовизм спустошив українськість цього краю, в тому числі й українськість немалої частини з отих нинішніх 57 відсотків наших одноплеменців, добре видно ще й із такої статистики: у 1920 році в Бахмутському повіті Донецької області нараховувалося українців 86,4%, а росіян — лише 4,9%; у Слов’янському — відповідно 86,7% і 7,5%; у Старобільському — 88,9 і 5,8; у Таганрозькому — 37,2 і 54,7; у Юзівському — 50,1 і 36,8; Луганському — 69,8 і 26,5; у Дебальцевському — 32 і 59,5...

Справді промовиста статистика, втіхою в якій є, однак, те, що остаточно вбити український Донбас імперський режим не встиг. Невипадково як уособлення української незнищенності та нескоримості Донбасу, його протесту проти

зофренічним творцям “нової історичної спільноти” — “советського народу” — можна було його швидко проковтнути. Яскраву українську матрицю, скажімо, Луганщини, і сьогодні потверджують села цієї області. Особисто в них буваючи, я завжди вражаюсь: яка багата і навіть чистіша, ніж на Київщині чи Житомирщині, мова цього краю! Тобто й сьогодні, вдаючись до отого вислову В. Грінченка, не все ще тут *пошахторилось*.

Один із часткових доказів цього — праця мовознавця з Луганська Ірини Магрицької, котра під час написання кандидатської дисертації “Весільна лексика українських східнословобожанських говірок” (2000) побувала в 102-х заселених українцями селах Луганщини. І ось те, що для дослідниці стало відкриттям: “Я з’ясувала те, чого перед тим не знала, — те, що райони Луганщини всуціль українські. Безліч магнітофонних записів, що їх я зберігаю, а також видані за матеріалами експедиції книжки, як-от “Сватівщина”, “Старобільщина”, “Північно-східна Слобожанщина” — то красномовна відповідь тим, хто накидає Луганщині буцімто вже остаточно російськомовність. Та ні, заселена в XVII—XVIII ст. переважно вихідцями з Полтавщини, Чернігівщини, Волині, наша земля і донині зберегла і мову, й пісню, й українські звичаї та обряди, повір’я. Трагічним, однак, є те, що всім цим безцінним скарбом володіє здебільшого старше покоління. Молодь же не знає, молодь, справді, денационалізується. То що — чекаємо, коли, як тільки відійде старше покоління, зможемо вже остаточно сказати: “Так історическі сложились”? Але що ж тоді є злочин проти історії, народу, культури?”

До речі, тема споконвічної українськості практично всіх українських теренів та обставин, за яких відбувалися зміни їхньої етноструктури, порушується у моїй пошті часто. “Як сталося, — запитує Володимир ГРІНЬКО з м. Се-

лидове Донецької області, — що якщо до війни росіян в Україні було 3,7 млн., то тепер стало аж 12 млн.?” (На 1926-й рік, уточню це у відсотках: росіян було в УССР 9%, а разом із майбутніми західними областями не більше 7%). Одна з причин цього — та, що “коли не вдалося виселити всіх українців, то замість цього нашу молодь було виманено в Казахстан, на Північ і Далекий Схід, де ці українці й досі зміцнюють економіку Росії. Натомість відбулося заселення нашої землі. Навмисне зробили з України прохідний двір, щоб розчинити нашу націю, а тепер хваляться, що 130 національностей. Безумовно, що прості люди, росіяни й інші, тут не винні, хоча хто ж був проти помінати Урал чи Архангельськ на Україну? Гірше, що значна частина тих, котрі сюди приїхали, почала нав’язувати свої порядки: школа, мова і т. ін. І так це діється і по сьогодні. А кажуть, що це так *сложилось*... Брехня!”

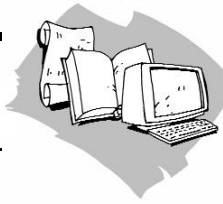
Те, внаслідки нечестивий спосіб змінювалася етноструктура Донбасу, ілюструє на прикладі власної родини Катерина ПОПЕНКО з Донецька: “Мої батьки з діда-прадіда українці, але в свідощтах про народження записані росіянами. Чому? Зрозуміло, що чогось-когось боялися. Адже ось і в мене перша образа, яка в дитинстві (народилася я в 1934 році і, до речі, є корінною донецчанкою) запам’яталася на все життя, була така: зачувши сміх із палати, де я була на лікуванні, старша медсестра, люто шарпнувши двері, закричала: “Чего вы, хохлы, сюда понаехали?” А ви думаєте, що сьогодні вже немає тиску на визначеність людей у своїй національності? Які ж то! У нас ще й досі панує атмосфера, коли часто чуєш: “Ета нишя хохляндия”, “Говори мне нормальным языком” тощо. Усе нас переконують, що Донецьк, Дніпропетровськ, Запоріжжя — то російська територія, що як багатьом людям не боїться, не вдавати із себе росіян?”

Видобути з різних джерел статистику про співвідношення українців і росіян подає Мирон ГАЛАС із Маріуполя, який вважає, що негативне ставлення багатьох донбасівців до української мови, дарма що вона, як одна з найрозвиненіших, нараховує близько півмільйона слів і лінгвістичних знаків, відбулася несприйняття ними незалежної України. У тому ж, наскільки вона на даний час понижена, переконують цифри з виданої у 1931 році державним науково-педагогічним видавництвом у Ленінграді книжки А. Шилова “На великої стройке. Рабочая книга для третьего года обучения в сельской школе”, згідно з якими на той час (очевидно, дані перепису 1929 року) в СРСР росіян було 77 млн. 791 тис., а українців — 81 млн. 195 тис., тобто на 3,4 млн. більше (це без урахування 5,5 млн. українців Галичини, Закарпаття та Буковини). А вже через 48 років за переписом населення 1979 р. росіян стало 137 млн., а українців 42 млн. — у 3,2 раза менше... Напередодні ж підписання Переяславської угоди росіян нараховувалося приблизно 5 млн. “Ми зменшумося, як шагренава шкіра, — коментує цю статистику народний артист України, професор Анатолій МОКРЕНКО. — Замислюєшся мимоволі: що ж то за прірва, що нас поглинає, та ще й... офіційно? То, може, нам усім, хто ще живий з українців, нарешті, зібратися докупити й зупинити оцей геноцид?”

Для розуміння етнополітичних процесів, як-от і на Донбасі, ця статистика, як і коментар до неї, присутні.

Далі буде.

● Анатолій ПОГРІБНИЙ

Закінчення.

Початок у ч. 1 за 2006 р.

Будь-яка розвинена мова, яка дожила з прадавніх часів до нині, кристалізувалася століттями, набуваючи власної досконалості, цілісності. Вона стала, якщо скористатися сучасною термінологією, мовою програмування для постановки й вирішення найважливіших завдань буття й подальшого розвитку свого носія. Коли до мови програмування помилково чи по-злодійськи, або й із добрими намірами вкорінюються не притаманні їй слова, звороти, елементи синтаксису з інших програм, то пошкоджена програма найчастіше видає неправильні рішення, якщо й зовсім не відмовляється працювати. Можливо, це справді одна з низки причин, якими можна було б пояснити багато що з наших негараздів, непорозумінь і протистоянь, коли більшість наших можновладців із усіх глобів влади не володіють як слід жодною з мов, якими користуються. Через те не можуть не тільки вирішити, а й правильно сформулювати завдання відповідно до своїх намірів...

Але не лише заради цього треба боротися з будь-яким засміченням чи пошкодженням мови, яку колись сформували наші пращури. Мова — надто багатолітній фактор (і найголовніший водночас) існування будь-якого окремого народу. Фонетика мови впливає на розвиток тих чи інших м'язів обличчя, синтаксис — на спосіб мислення; багато на що впливає структура мови, бо насамперед (і ніяк інакше бути не може) саме завдяки мові відрізняється один народ від інших. Коли у світі триває з постійним посиленням і прискоренням тотальне нівелювання, причисування всього і всіх під один гребінець, тотальна уніфікація окремих культурних відмінностей, насамперед мовних, тоді народи позбавляються права на власний пошук свого напрямку, свого місця в розвитку вселюдської цивілізації, а разом щезають і будь-які елементи змагальності між окремими етносами, культурами. А її відсутність завжди була і нині є головним чинником спочатку застою, а згодом і повної деградації. Не можна поділити при цьому й розташувати за важливістю наслідків для окремо взятого народу і для всієї світової спільноти водночас: а що ж деградує насамперед під час духовної глобалізації — культура чи економіка, якщо знищується людська духовна сутність...

На багатьох міжнародних зустрічах мене дивувало й дивує щоразу те, що на них і досі частенько встановлюють для учасників декілька робочих мов. Не рятує власне пояснення, що це робиться лише заради ввічливості до гостей, які представляють начебто рівноправні народи. Не рятує, бо іншими мовами, крім англійської, користуються на тих засіданнях лише окремі учасники з присутніх — ті, хто її не знає, але гонорово маскує це щирим патріотизмом і гордістю за рідну мову, за власну державу. Із цим явищем, що нині стрімко прогресує, я стрічався у різних країнах, менших чи більших, де представники і значно чисельніших народів усе частіше друкують свої твори білінгвом задля ознайомлення інших народів із власною творчістю. Друга мова, звісно, відома. Є такі спроби і в Україні. Це можна було б широко вітати, якби не якісь перекладів англійською, бо до них докладають рук найчастіше вітчизняні (тобто тих країн, про які йдеться) знавці мов, які в силу зрозумілих причин не можуть володіти досконало всіма нюансами чужої мови. Із тієї причини ці переклади далеко не

гідно презентують власну літературу серед інших народів. До того ж, сьогодні у світі є забагато варіантів англійської літературної та ділової мови, як, до слова, й української. Відірваність від першоджерела давніх емігрантів на далеких континентах або колишнє насильницьке нав'язування імперської мови у колоніях, території яких досить часто утворювалися без урахування етнічних відмінностей завойованих народів і ареалу їхнього розселення, з часом і призвели до усталення різноманітних варіантів однієї мови. Не лише англійської. Те саме відбувається з іншими мовами в колишніх колоніях інших імперій, час яких начебто проминув. Це можна було б пояснити навіть підсвідомим проявом уже й антиглобалізму. Проте користування покаліченою мовою (я вже висловлював подібне припущення) може призводити до непорозумінь, до хибних результатів при вирішенні найпростіших проблем, вірогідно, що це теж може бути однією з причин, чому так довго на теренах молодих держав, які постали з ко-

Якщо сьогодні латиші з естонцями, навіть із литовцями, намагаються між собою спілкуватися лише англійською, я не знаю, чи дуже це відрізняється від того, як у недавні часи для спілкування їм доводилося користуватися лише російською...

Глобалізм наступає на всіх фронтах. Що з того, що в багатьох регіонах нашої планети, навіть в об'єднаній Європі, ще стиха жевріють і сьогодні — на початку третього тисячоліття новішої ери, серед попелищ — унікальні мови давніх народів (валлійців, басків, фарерців, фрізів, лівів...). Їх багато, але то вже подзвін, як не прикро, як не гірко таке говорити. Уже навіть усталився серед науковців і журналістів сумний (точніше — трагічний) термін "ірландізація" — для означення ситуації в незалежних державах, де намагаються зберегти якісь залишки з давніх звичаїв предків, але скрізь, навіть на побутовому рівні, вільні громадяни незалежної вільної держави здебільшого спілкуються між собою мовою колишніх завойовників.

Глобалізм наступає на всіх фронтах. Що з того, що в багатьох регіонах нашої планети, навіть в об'єднаній Європі, ще стиха жевріють і сьогодні — на початку третього тисячоліття новішої ери, серед попелищ — унікальні мови давніх народів (валлійців, басків, фарерців, фрізів, лівів...). Їх багато, але то вже лише подзвін.

мих держав. У міждержавних об'єднаннях і організаціях присутні здебільшого колегіальні методи керівництва і (або) встановлено право на вето рішення окремих учасниками. Згадаймо не лише наведені мною приклади створення різних міжнародних червоних книг, а й Кіотський протокол чи інші міжнародні конвенції щодо захисту довкілля на всій планеті. І на тлі всього цього, що можна вважати якимось стримуючим фактором глобалізму в інших сферах людської діяльності, продовжується тотальний наступ на мовному ґрунті. Йде він через тран-

все довкілля, де лише проміжною ланкою може бути ситуація наприкінці життя на Землі, яку так майстерно змалював Герберт Велс у своєму відомому творі "Машина часу". Змалював як пересторогу народам планети Земля щодо можливого трагічного кінця їхнього поступу в невідоме майбуття, застеріг задовго до виникнення реальних загроз усьому людству від глобалізації багатьох цивілізаційних процесів.

Ця проблема надто важлива, тому їй мають приділити більше уваги не лише окремі диваки чи романтики, не лише академічні мовознавці чи практики, а й політики найвищого рівня, насамперед — панівних націй. Бо багатьом народам стає поступово усе зрозумілішим сенс власного існування між іншими собі подібними, більш чи менш численними. Якось на поетичній тусовці в Латвії один швед страшенно мене збентежив, коли з поблажливою посмішкою відповів на мої неокоривні залицяння з приводу однакових кольорів наших прапорів і нашого спільного захоплення великим королем шведів Карлом XII. Виявилося, що шведи й досі вдячні Карлові XII не за його примарну велич, а за поразку під Полтавою, завдяки якій Швеція втратила надзвичайно реальний шанс бути великою імперією. Я не продовжував тоді цієї теми, бо мені стало боляче — Швеція справді не стала, але дозволила позбавитися на імперію іншої держави.

Невже нашому краю наврочено бути під кимось усупереч усьому? Невже багатьом іншим народам так само кимось було пороблено на зло? Або це й насправді самозакохане людство просто йде до своєї згиби із заплещеними очима лише тому, що так вимагають немолити закони світобудови? Ні, не для того Творець сотворив прекрасну веселкову Землю і заселив її різними народами, даруючи кожному з них власну мову. Прикро, бо люди поки що не до кінця усвідомили, навіщо їх, окрім розуму, Творець наділив і душею. Женуть різні народи батогами чи обіцянками колись пригостити цукерками до глобального об'єднання, до якоїсь незрозумілої єдиної наддержави, хоча на сьогодні поки що є кілька ворогуючих центрів, кожен із яких мріє осяслити підкорені народи своєю єдиною мовою, своїм "зверхнішим" розумом...

Людство йде, але ж має колись зупинитися, замислитися, аби знайти інші, розумніші варіанти для власного поступу, бо все більше народів постає на боротьбу за своє збереження серед інших. І це стає водночас боротьбою і за долю інших. Лише різнолікі трубадури імперців поки що називають визвольні рухи народів тероризмом, бо володарі не можуть поступитися гординою і піти на рівноправні перемовини з повстанцями задля цивілізованого порозуміння. Через те боротьба стає все більш кривавою і більш глобальною, зачіпаючи вже територію метрополій. І боляче чути повідомлення про загибель людей у тій боротьбі... Чи про загибель окремих мов, тобто — про загибель окремих народів.

Невже ентропія таки переможе, бо ж немає як їй протистояти? Переможе, якщо не боротися з її проявами скрізь, на всіх напрямках її навального поступу. Таки боротися, аби не зрівнялося колись до єдиної однакової температури

ПРОЯВИ ГЛОБАЛІЗМУ НА МОВНОМУ ҐРУНТІ

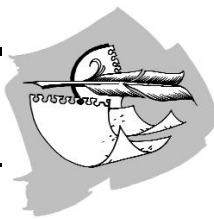
Фото О. Цяцури

лишніх колоній, і досі ніяк не закінчуються громадянські війни, заколоти й повстання, міжетнічні конфлікти. Не є винятком у тому й теперішня ситуація в більшості колишніх чи досі збережених колоній Російської імперії, насамперед у тих, де мови корінних народів залишили найбільшого успадкування.

Деякі народи (і не завжди нечисленні), навіть деякі країни, розуміючи всі негативні наслідки чужомовного впливу, намагаються по-різному протистояти наступам глобалізму в мовному напрямку, коли вводять на своїх територіях жорсткі закони щодо захисту національної мови своєї держави. Найяскравіший приклад — Франція з її давніми традиціями демократії, а за нею тягнеться її молодша сестра — Квебек, франкомовна провінція Канади. У Латвії знайшли власне слово для означення навіть комп'ютера, в Чехії з давніших часів створювалися власні відповідники термінам, які скрізь вважаються міжнародними. Я міг би ще наводити подібні приклади, навіть вагомими, але це не робить погоди загалом. Бо глобалізм наступає на всіх фронтах, а на мовному — передує: через офіційні зустрічі державних чи громадських діячів, через агресивне засилля елементів масової культури, через міжнародні видання розважальних часописів, через супутникове телебачення із сотнями програм тощо.

Чи потрібна якась єдина мова для міжнародного спілкування? Гадаю, тут не може бути вагомих причин для заперечення переваг, та маю декілька своїх "але". Це лише моя суб'єктивна думка, і я розумію всю примарність її втілення, але мислю, що такою мовою для рівноправного спілкування між народами могла б бути або вдосконалена есперанто, або відроджена й модернізована одна з давніх мов, які вже давно не мають конкретних носіїв: латина чи санскрит. У багатьох народів могло б щезнути нав'язане імперцями почуття меншовартости, міг би щезнути сором за своє довге пригноблення іншими, агресивнішими народами. Та маю ще одне, жорсткіше "але" до проблем запровадження насправді єдиної мови міжнародного спілкування — тоді вже не буде порятунку жодному народові, бо єдина мова знівелює, витіснить, перемаже всі інші окремі, самобутні, давні й прадавні мови зі знищенням окремих етносів. В економіці вже зрозуміли, яке зло йде від глобальної монополізації — нині майже в кожній державі працюють антимонопольні служби: комітети, бюро, агенції тощо; приймаються по всьому світу жорсткі антитрестівські закони; діє навіть міждержавний антимонопольний контроль за транснаціональними корпораціями, контроль за демпінгом продукції окре-

• **Ю. ЗАВГОРОДНІЙ,**
м. Київ

ПОВЕРНЕНИЙ ІЗ

ПОСТАТЬ

У листопаді 2005 року Рівненщина гідно відзначила сторіччя від дня народження художника світового рівня Ніла Антоновича Хасевича, славне ім'я якого лише віднедавна було повернуте землякам.

Відомий політичний і культурний діяч новітньої історії нашої країни, голова Рівненської облдержадміністрації п. Василь Червоний зробив усе, аби ім'я Хасевича було вписано ЗОЛОТИМИ ЛІТЕРАМИ в історію краю: відкрито музейну кімнату повстанського художника у школі с. Дюксин; у жовтні—листопаді в Рівненському обласному краєзнавчому музеї та Острозькому історико-культурному заповіднику проведено виставки художньої спадщини Хасевича; влаштовано юнацький спортивно-туристичний табір для молоді у Сухівцях, на місці загибелі художника; споруджено пам'ятники монументального мистецтва у Рівному та Костополі.

Наш кореспондент зустрівся у Рівному з головою обласного об'єднання "Просвіта" п. Миколою Федоришиним, який нині працює заступником начальника управління культури ОДА.

— *Пане Миколо, Ніл Хасевич Ваш земляк. Ви ще 1992 року організували спорудження пам'ятника на місці загибелі Ніла Хасевича у своєму рідному селі Сухівці, Ви автор книги "Сухівецькі схрони Бей-Зота". Напевно, Вам відомі всі віхи його героїчної біографії...*

— Про визначного повстанця частенько згадувала моя мати. Восени 1944 року Ніл мешкав у нас на хуторі села Сухівці. У той голодний для школярів рік він подарував матері жовтий олівець і кільканадцять листків паперу. А про миття Хасевича мені стало відомо

— Не лише поринув, у 1926 році став засновником та організатором мистецького гуртка "Спокій", куди входили лише українські художники. Варто сказати, що на початку 1939 року цей гурток нараховував 64 члени. Весною 1928 року у Варшаві проходить перша виставка цього гуртка, де Хасевич виставляє 5 раннях малярських робіт. Згодом бере активну участь у другій і третій виставках. Повноправним студентом академії він стає у 1930 році. Фрагмент дипломної роботи "Святий Володимир" виставляє на 9 виставці "Спокою", що експонувалася 1935 року у Варшаві, Луцьку, Рівному, Кременці. Ряд дереворитів художника експонувалися на I-й (1934 р.) і II-й (1936 р.) міжнародних виставках дереворитів у Варшаві, Лос-Анджелесі, Чикаго. Ніл Хасевич отримує почесні нагороди, дипломи, і — визнання.

— *Що спонукало Хасевича-художника податися в політику?*

— Ще на початку 30-х років він вступив до студентської організації "Українська громада". Далі було знайомство зі Степаном Бандерою, Юрієм Липою, обрання до проводу ОУН. У 1935 році він уже делегат крайового з'їзду Волинського Українського Об'єднання. До речі, тоді Хасевич виконав есклібрис для Посла польського Сейму Степана Скрипника (згодом Патріарх УАПЦ Мстислав).

І хоч чим би займався Хасевич, він вірив у своє покликання, шанував рідне слово, любив Господа Бога й Україну. "Я не можу битися зброєю, — казав Ніл Хасевич. — Але я б'юся різцем і долотом. Я, каліка, б'юся в той час, коли багато сильних і здорових людей у світі навіть не вірять, що така боротьба взагалі можлива... Я хочу, щоб світ знав, що визвольна боротьба триває, що українці борються..."

від краєзнавців Волині, коли патріоти СБУ у Волинській області у 1991 році передали цілий архів графічних робіт та есклібрисів до фонду Волинського обласного краєзнавчого музею.

Народився Ніл майже на межі Волині і Полісся у селі Дюксин, що над Горинню-рікою, 25 листопада 1905 року в родині дякона. Початкову освіту дістав удома. У 1925—1929 рр. закінчив Рівненську українську приватну гімназію екстерном, у 1934 р. — завершив складання іспитів за курс Варшавської Академії мистецтв (студія В. Сковчиляса). Але 1922 року трапилося лихо: під час переїзду через залізницю Ніл потрапив в аварію і втратив ногу. Щоправда, дирекція виплатила грошову компенсацію, і це дало йому можливість їхати до Варшави на навчання. А протез Ніл виготовив собі сам.

— *Як швидко поринув Хасевич у культурно-мистецьке життя Варшави?*

Влас. кор.

ПЕРША ПУБЛІКАЦІЯ

Настя ЧЕРВОНИЙ ТИ ЗНАЄШ...

Це тут, де сизокрилий вечір догора,
де опівночі простяглася місячна доріжка,
де на світанку полум'ям спалахує гора,
де тиха річка вигинається, мов кішка.

Це тут, де чути солов'иний голос мами,
куди щоразу линуть неприручені думки,
де золотаві зорі, заколисані піснями,
де у шовкових травах посивілі сплять роки.

Це тут, де руки завжди пахнуть хлібом,
де в небесах дощем заплетена веселка,
де стежка стоптана і прадідом і дідом,
де бабці постать в соняхах низенька.

Це тут, де біль і горе з радістю сплелися,
де все умите і усмішками, й сльозами,
де ніжні руки й сиве батькове волосся
де серце трепетними повніться словами.

Це тут, де сонце оселилось поміж квітів,
де лебедину пісню чути знову й знову,
де сміх й дитинство по лісах й степах розмиті.
Це тут, у чистих росах, народилась мова.

Як часто притягує золота блиском
твій погляд до себе саялива монета?
Всі люди в наш час переймаються туском,
а хто з нас помітить чарівність сонета?

Я знаю: єхидні докори інших
затоптують душу в похмуру буденність.
Чому так покійно ти прагнеш до гірших,
ховаючи в серці болочу непевність?

Ти знаєш — потрібно відчутти на смак
всю цінність життя і скарби, дані Богом,
Як щиро сміятися й плакати як
і розумом світлим плекать перемоги.

Ти знаєш! Тобі це підказує сутність!
Ласкава усмішка і мамине слово...
Безцінна порада й народна мудрість.
Твоя Україна і рідна мова!

Чи знаєш, що справді тобі найдорожче?
Життя за сценарієм? Золото в зраді?
Чи слава, де штучність і серце порожне?
Чи "друзі", що радостям твоїм не раді?

Душа людська — тонкий кришталю,
вразлива, ніжна, неповторна.
Її броня й холодна сталь —
легка вуаль і гра актора.

Можливо, ця гірська ріка,
що все здолати може й змити.
Та зрада, нища і гірка,
це русло здатна осушити.

Або ж, безмірний океан,
що хвилями руйнує гори.
Та підлий і терпкий обман
все перевтілить в мертве море.

А може, це — строкатий квіт,
умитий сонячним промінням.
Образа, як колючий дріт,
враз його вирве із корінням.

Можливо, вільний це вогонь,
що хоче всіх теплом зігріти.
Використавши раз його,
запал цей можна погасити.

А може, кволий пагінець,
замерзлий, спраглий і безсилий...
Турботою й теплом сердець,
порадою й усміхом милим,

І словом, повним співчуття,
душевних нот і доброти
зігрітий деревом життя
до неба зможе прорости!

ДУША — ЯК ЩЕДРА СКИБКА

З РОСИ Й ВОДИ!

Осяяне різдвяною зорею, Твоє золотоліття надійшло...

Це не випадково, що день Твого народження припав на Святвечір, а — благословенно! Це знак Божий, що ти мав стати сіячем світла. (Одна з твоїх останніх книжок так і називається — "Сівба світла").

Сівба світла — це завжди боротьба з мороком... А морок можна перемагати, лише будучи світлим!

"Душа моя прагне вдосконалення і я багато роблю для того, щоб очиститись". (Із Твого давнього листа).

Становлення душі відбувалося важко. Але, потрапляючи в пастки глибокого відчаю, Ти вистояв, бо на устах завжди була молитва.

Недавно бачила Тебе, одухотвореного, у вашій петриківській каплиці, яку Ти відвідуєш регулярно, щонеділі, приймаючи участь в Євхаристії.

("...тихенько співаю усю Літургію, яка ніколи легкою для мене не буває. Справді переживаю і розп'яття, і воскресіння...") Тому церковна громада саме Тобі поручила закладення наріжного каменя у побудову храму в Петриках. Ця почесна місія, виконана Тобою, залишиться у пам'яті Твоїх онуків: Ореста, Дениса, Вікторії і Остапа...

Ти не любиш п'яниць і ледарів. Адже життя таке коротке, і кожна хвилина повинна бути наповнена творенням добра. На відміну від інших, не чекаєш, поки хтось звернеться до Тебе з проханням про допомогу, а сам шукаєш тих, котрі потребують підтримки...

Коли я читаю про Паїсія Святогорця: "...він збрав біль страждальчих і зігрівав серця своєю духовною любов'ю, котра була схожа на весняне сонце", то мені здається, що це

мовлено про Тебе.

Ти ладен прихистити й нагодувати кожного страждального. "Навсяк розстебнута душа, де сяє щедра скибка сонця". (І. Іов).

Майже всі письменники в нас бідні. Тож на Твою казкову оселю, що нагадує картинну галерею, дехто дивиться з підозрою...

І ось речення з Твого листа від 14.09.1993 р.: "...Я нині важко працюю. Майже каторжно. Лекції в університеті, будова, а ще ж почалися бараболя, буряки... Ось і цей лист пишу вночі, шорсткими від землі пучками. Падаю від втоми. Сил залишилося тільки на молитву. Кожна клітинка болить. Даруйте, що не перчитую листа, аби виправити помилки..."

І зовсім недавні слова: "У праці я безпросвітний раб, який чогось досяг лише завдяки пролитому поту".

Із Тебе навіть посміювалися: що це, мовляв, за доцент такий, що працює на буряках, пасе "чергу", ходить до церкви...

Але ті, які посміювалися, залишилися далеко позаду.

Твоя подвижницька праця в літературі удостоєна багатьох премій, які Ти роздав бідним. Бо про свій талант кажеш словами Василя Барки: "То не моє, то мені Богом дане".

У Писанні сказано: "Хай не збідніє рука того, хто дає". Твоя рука не бідніє, бо щедро творить милостиню.

Шевченківський лауреат, колишній політ'язень Василь Захарченко одного разу назвав Тебе святым чоловіком. І, мабуть, не помилився. Бо так, як Ти, співчувати болю і стражданням всякого людського ества і всякої душі — не кожен зможе.

Живучи у світлі Нагірної проповіді, Ти дивився на трагічний світ крізь призму сльози... ("Сповідь сльозою").

Любов — Твій хрест і порятунок. Любов усеви́рна, всеохоплююча, всепрощаюча.

"Мені усіх жалю, — кажеш Ти. — І коли я щасливий, то хочу, щоб увесь світ був щасливим".

У свої 50 — Ти все іще непосидничий. Як в юності... "Отримав на футболі травму (інколи граю з петриківськими пацанами і це моя велика втіха. А тут ще приїхали з Білої Церкви глухонімі діти, то влаштували турнір), тепер мені важко писати і навіть дихати. Здається, пошкодив ребро.

Одразу ж поїхав у Зарваницю на прощу — і відстраждав два дні..."

Ніхто не розповість про Тебе краще, ніж Твої листи. Яких написано тисячі...

"...Їздив не на море (мене нудить від моря), а в Розточчя на Львівщину. Описав трагедію 53 сіл і хуторів, виселених з рідних місць, зустрівся з десятками людей, побувавши у багатьох селах і хуторах, босоніж обходив цю землю... А ще — не плануючи цього — відвідав сім святих місць, де з'явилася Божа Мати.

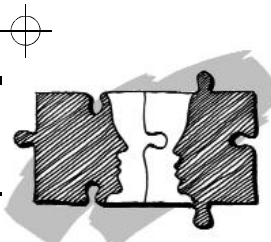
Неймовірно цікаве вийшло літо". (7.09.2004 р.)

Ти прагнеш відродити "Логос" — об'єднання християнського світогляду, яке колись діяло в Галичині. Аби творити літературу високу і світлу, яка протистояла б превалуючій нині, розтлінній, обезлюднюючій літературі.

Хоча, як пишеш в одному зі своїх денників — "Книжки помирають, як і люди. А залишається світло безсмертної душі".

О, Петре! Хай благословенним буде Твоє апостольське ім'я.

Людмила ЛІТВІНЧУК,
м. Рівне

ПСИХОЛОГІЯ І

Нещодавно Київ зустрів учасників Першого Всеукраїнського конгресу психологів. Подія для нас визначна. Ми першими на теренах країн СНД провели таке широке зібрання із запрошенням фахівців із-за кордону. І, звичайно ж, колишніх наших співвітчизників, які тепер успішно працюють в інших країнах.

Зібралось багато вчених, які професійно вивчають людину. І наші науковці, й гості з інших країн усі три дні ділилися досвідом роботи в галузі гуманістичної психології. До речі, саме напередодні роботи конгресу вийшов другий том тритомної антології "Гуманістична психологія".

Усі учасники підкреслювали (і не тільки на пленарних засіданнях, а й на семінарах, у дискусіях, "круглих столах"): конгрес виходить далеко за межі зібрання. Масштабні події відбуваються сьогодні у світі як зі знаком плюс, так і зі знаком мінус.

Отже, друга половина ХХ ст. — це час, коли гуманістична психологія сформувалась як така і досягла своїх головних результатів.

Звертаюся до одного з учасників конгресу:

— **Пане Романе, Ви представник іншого континенту. Чому визначальною в сучасній західній психології стала гуманістична психологія?**

Роман ТРАЧ: Ситуація у світі — зацікавленість людини людиною — почала змінюватися в 50–60-х роках ХХ ст. Можна сказати, це сталося під зростаючим впливом американської психології на загальносвітову науку. У США, крім академічної, почала активно розвиватися практична психологія, скажімо, тестування. Адже воно

тичної психології. Він, до речі, виходець із України.

— **Що це зумовило появу саме гуманістичної психології? І чи багато спеціалістів у США долучилося до неї?**

— Почну з другої частини запитання. У США близько 80–90 відсотків гуманістичних психотерапевтів, психологів, педагогів. Це

(близько 10 мільйонів), загибель європейських євреїв у нацистських таборах смерті (близько 6 мільйонів). А ще численні "менші" геноциди — вірменський, камбоджийський, "етнічна чистка" в колишній Югославії і в сучасних державах Африки та багато інших, мало відомих. ХХ століття залишилось як одне з найжахливіших у пам'яті

Ореол — прародич аури — прийшов до нас з латини. Аура — це невидиме світіння, яким оточені матеріальні тіла, особливо людина. Його дано побачити хіба що сенситивам та ясно-видцям. До вивчення аури підійшли вчені Великої Британії ще в 20-і роки минулого сторіччя, а згодом — американці. Але, коли виявилось, що над головами деяких політиків аура темна і плямиста, досліді припинили, а результати засекретили...

Ауру має і нація. Обличчя нації визначають її художники, композитори, поети, філософи, вчені, політики.

Ліна КОСТЕНКО

привід для святкування. Але є і люди з поглядами, що не поділяють гуманістичних. За **Еріком Берном**, ми пристосовуємося до суспільства. У радянських людей відчуття вільної людини взагалі атрофувалося. Увесь час вони мали когось слухати, бути комусь зобов'язаними, когось боятися. Така ситуація веде до зміни себе — втрачаємо автономію. І це погано. А життя нам не тільки дане, воно нам задане, що означає: знайди своє завдання в житті. Чесно кажучи, шлях цей нелегкий, бо суспільство аж ніяк не сприяє такому завданню. Навпаки, — воно робить його важчим. Чому? Бо не хоче бачити навколо себе людей, які можуть думати самостійно, інакше. Однак саме цей шлях гідний Людини. Захід, можливо, першим відчув, що духовне життя стає убогішим — попри

людства. А це вже свідчення занепаду цивілізації. До того ж, як невідворотна катастрофа, зростає нігілізм. Ось чому світ б'є тривогу.

Добре, що й ваш конгрес проходить під знаком "Психологія і духовність".

— **Пане Романе, а як Ви, маючи українське ім'я і прізвище, стали відомим професором психології у США?**

— Я родом із Коломиї. За два роки "звільненої" Станіславщини в 1939–1941 рр. комуністи допомогли мені втратити віру в Бога, а віру в комунізм я вже сам утратив, коли НКВС у 1941-му арештував мого батька. У 1944 році сімнадцятилітнім юнаком я покинув Україну і відтоді живу за її межами. Спершу у Франції, Бельгії, Німеччині. Психологія цікавила завжди. Найбільше пощастило в Українському Вільному Університеті та в німецькому університеті в Мюнхені. Багато дали курси **Філіпа Лерша** — прекрасного викладача й автора книжок із психології особистості та психології культури й цивілізації. Лерш був гуманістом і зумів довести нам, студентам, що хоча люди й мають нахил до зла (він докладно аналізував усі його варіанти), вони також мають здатність бути добрими. Професор показував, як це проявляється. Він допоміг мені знайти науково базовану віру в позитивний потенціал людини. А далі займався самоосвітою. Через багато років на одному з поважних зібрань у США почув, як Карл Роджерс закінчив свою доповідь словами: "І все ж людина у своїй основі є доброю". Щоправда, на цьому ж зібранні піднявся не менш відомий психолог і відповів: "Людина у своїй основі є доброю і — злою". Я солідаризуюся з великим гуманістом Роджерсом. Не все можна виправити в людині (і чи треба це завжди робити?), але вихованню вона піддається. Психологи-гуманісти змінюють світогляд людини. І змінюють на краще.

— **Які ж орієнтири гуманістичної психології?** — На це запитання відповідає **Георгій БАЛЛ** — професор Інституту психології імені Г. С. Костюка.

— Шлях гуманістичної психології виявився набагато важчим, аніж передбачали ентузіасти. Чому так трапилося? Тому що інертне суспільство не було готове до прийняття і реалізації самих принципів. Можна додати, що не готове було і професійне співтовариство

психологів. І все ж психологія нарешті розпочинає вивчення людини (незважаючи на упереджені норми в суспільстві).

— **Пане Георгію, що конкретно рекомендують учені?**

— Я б хотів опиратися не тільки на зарубіжних. Немало наробок у вітчизняних психологів, зокрема нашого Інституту. Запитаєте про бажані моделі поведінки? Людські стосунки — найскладніші. До того ж малокеровані. Є ризики й загрози. Учені пропонують:

Діалогічну взаємодію. Переосмислене саме поняття "діалог". Довгий час воно означало лише

форму спілкування. Нині наголос робиться на повазі до партнера і ширій налаштованості на співпрацю з ним. Прийняття партнера таким, яким він є.

Це творення суспільства, в якому буде мінімальна кількість озлоблених людей.

Духовність — це і здатність людей досягати своїх цілей у житті без пригнічувальних обмежень щодо інших.

У країнах "третього світу" та в посткомуністичних зараз населення розподілено на дві групи — кмітлива панівна меншість (мультимільйонери) і переважна більшість, яка бідніє і ненавидить меншість. Це створює вибухову атмосферу всередині держави. Політична еліта має задуматися.

Безумовно, гуманістична психологія ще не сприяє повною мірою змінам усіх ділянок життя — від

Фото Оксани Цешури

шкільництва до політики. Але вона вже стає одним із дороговказів у відповідь на безсердечність і дегуманізацію сучасного світу.

Гуманістична психологія турбується про людину, має утверджувати панування людини.

Вона визнає, що всі знання відносні й підлягають змінам. Сама людина також здатна змінюватися.

Однак гуманістична психологія визнає й таке: людина шукає відповідності, та одночасно вона шукає різноманітності і нерівновагу. Нехай це не дивує нікого. Отже, можна сказати, що бажання індивіда — різноманітні, складні, навіть парадоксальні. І з цим треба рахуватися.

Гуманістична психологія — це, якщо хочете, розвиток духу людського. Але розвиток цей швидше відбувається там, де освіченіший етнос, нація, народ. Ось так, якщо коротко.

Наш співвітчизник, професор Володимир Берсенев (невропатолог) свідчить: "Тепер я вже лікую в основному дітей. Їх, хворих від народження, в останні роки з'являється все більше. Серед моїх маленьких пацієнтів чимало "дітей із пробірки". На що я зверну увагу — у "дітей із пробірки" немає душі. Це насторожує, навіть жахає. Ми ще далеко не все знаємо про людину, і, отже, наука не повинна втручатися в "святая святых".

Чи існують реально "безрелігійні люди"? Я зібрав свідчення на користь того, що релігійне почуття існує в кожній людині, хоча б заховане (щоб не сказати — витіснене) у несвідоме. Як-що Фройд твердив, що людина не тільки часто аморальніша, ніж вона вважає, але часто також набагато моральніша, ніж вона думає, то можна сказати: людина також релігійніша, ніж вона це знає.

Віктор ФРАНКЛ

дозволяє "виміряти" не тільки здібності, а й риси характеру. Розроблено вже понад 2000 тестів. А ще — консультування при університетах, відкриття психологічних центрів, філософських кафе. І скрізь є бажані одержували практичні поради.

Наша підсвідомість — "світ із середини" — відкриває нову людинську складність, яка підказує, навіть потребує того, що жити треба інакше. Мало не головною психологічною характеристикою людини стала її безпорадність. Вплив **Карла Роджерса** (одного з найвідоміших американських учених-практиків) на сучасну гуманістичну психологію залишається неперевершеним. Хотів би назвати ще ім'я **Абрагама Маслоу**, видатного теоретика американської гуманістич-

прогрес техніки і підвищення життєвого комфорту. А **Фрідріх Ніцше** взагалі передік історію двох століть — ХХ і ХХІ — як вибух агресії, нігілізму. "Все на землі вирішуватиметься найбрутальнішою силою, егоїзмом завербованих мас і мілітарних диктаторів при знеціненні найвищих цінностей". Так що поява великої когорти психологів-гуманістів дуже на часі.

ХХ ст. уже повністю підтвердило прогнози Ніцше. Перша і Друга світові війни знищили понад 100 мільйонів осіб. До цього треба додати щонайменше 50 мільйонів жертв тоталітарного більшовицького режиму. Згідно з найновішою біографією Мао Цзедуна, (2005 р.) китайський лідер "організував смерть" 70 мільйонів китайців. Додамо голодомор українських селян

ІСТИНИ НА КОЖНИЙ

Прекрасно виступали наші вітчизняні психологи (шкода, що світ їх ще мало знає). Вони часто цитували іноземних учених, хоча їм було чим поділитися. Та й виступи відзначалися "крилатістю". Ось деякі короткі повчальні вислови, репліки:

Щасливі люди завжди схильні шукати в усьому хороше. Це також міра психічного здоров'я.

Занижена думка про себе, гіпертрофована скромність — не достоїнство, а великий недолік.

Небезпека для багатьох полягає в тому, що люди гіпотично зваблені рожевими передбаченнями майбутнього роблять висновки, ніби від них не вимагається жодних зусиль, — тож сидітимуть спокійно, нічого не роблячи. А це — найкоротший шлях до тріумфу зла.

Фройд і Достоєвський. Головна схожість цих двох велетів у ставленні до несвідомого, провідного фактора мотивів поведінки людини. Давні варварські

інстинкти, за переконанням цих геніальних психологів, не зникають у небуття, "не переконуються".

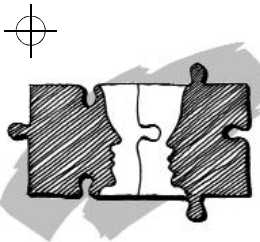
Вони лише переміщуються зі свідомості в несвідомість. І дрімать там, виходячи на поверхню в екстремальних ситуаціях, таких, як війни, революції, безпорядки, стихійні лиха.

І Зігмунд Фройд і Федір Достоєвський вважали, що саме несвідоме лежить в основі більшості негативних учинків людини.

— "Люди добрі або злі, гарні або погані, позитивні герої або негативні" — треба кінчати з цими витворами тоталітаризму. Добро і зло (світло і темрява) у постійній взаємодії.

За Марксом, революції ведуть до прогресу. За психоаналітиком Еріком Фроммом, революції ведуть до катастроф. Чому так? Тому, що прекрасні ідеї впливають лише на поверхневу свідомість. До уваги не беруться глибокі несвідомі деструктивні пориви людини.

Чому естетика лікує? Тому що її творять занадто чутливі люди. На психіку нашу найбільше впливає музика. На цей вид мистецтва покладається найбільша відповідальність.

Про це багато говорили на конференції.

Спочатку про парадокси. Ми думаємо (на так привчали), що в житті можна контролювати все. Насправді ж навіть не уявляємо, як залежимо від того, що перебуває за межами нашої свідомості. Несвідоме набагато старше й потужніше від нашої свідомості. У дорослої людини основу свідомості складає інтелект. Однак давно помічено, що на емоції, думки, вчинки, рішення впливає "щось таке", чого ми не знаємо і не можемо ним керувати. "Відмінити" несвідоме (його ще називають підсвідомим) неможливо. Але достеменно відомо, що бавитись із колективним несвідомим, як і з індивідуальним, дуже небезпечно. Історія знає багато драматичних і навіть трагічних прикладів, але про те іншим разом.

Еріх Фромм (1900—1980) — німецький філософ, психолог, соціолог. У 1933 році емігрував до США. Думки відомого в світі психоаналітика про духовне оздоровлення будуть цікавими і читачам нашої газети. Тим більше, що ми довгі роки були відлучені від західного психоаналізу. А наш не розвивався, бо був у глибокому підпіллі.

ЩО РОБИТИ З ПІДСВІДО-

Підсвідоме, за **Фроммом**, — це вся людина з її схильністю до світла і темряви.

Фрейд дивиться на несвідоме як на вмістилище ірраціонального. Для **Юнга** несвідоме — найглибше джерело мудрості, тоді як свідоме — це інтелектуальна частина індивідуума, особистості. Так само, як у підвалі будинку нагромаджується все те, чому немає місця на горішніх поверхах, несвідоме утримує все те, чому немає місця у верхніх структурах психіки. "Підвал" Фрейда — це переважно людські вади. "Підвал" Юнга — здебільшого — людська мудрість.

Психоаналіз — явище винятково західне. Це — науково-терапевтичний підхід до людини — гуманістичний психоаналіз. Це терапія душевної хвороби. Людина має проживати своє життя, а не просто — проживати життя. Прояви психічної хвороби різні — життєва анемія, відчуження від

самого себе, від інших людей, від природи. Часто "мати" переважає над "бути". Звідси пригніченість, відчай, депресія.

Людина повинна відчувати несвідомі сили в собі, щоб контролювати їх. Це звільнення від неврастеничних симптомів, заборон і ненормальностей характеру. "Знання про самого себе приведе до "перебудовання" — це геніальний афоризм Фрейда.

Багато пацієнтів приходять до психоаналітика, вважаючи, що вони не хворі. Їм треба позбутися тільки депресії, безсоння або сімейних чи виробничих проблем. Насправді ж так наша культура дає можливість людині виразити щось набагато глибше й типовіше, ніж прояв конкретної хвороби. Вилікувати (змінити) ту чи іншу рису невротичного характеру неможливо без досягнення іншої радикальної мети — цілісної зміни (відроджен-

ня) особистості.

Якщо навчити несвідоме виходити на світло зі свого потаємного, відокремленого існування, тобто очистити себе від "забруднення афектами" (пристрастями) — людина житиме вільним життям, у якому немає місця страху, тривозі, небезпеці, відчуженню від самого себе, від інших. Настає просвітлення.

Аналітичний метод досліджує психічний розвиток людини від самого дитинства й намагається віднайти ранні переживання, щоб допомогти людині побачити причини витиснення. Поступово показує її ілюзорні уявлення про світ.

А тепер найважливіше. Психоаналіз і лікар-психоаналітик не лікують, говорить Фромм. Вони можуть лише допомогти людині пробудитися. Багато стадій просвітлення людини є в **дзені** — буддистській практиці. Пролітрувати це можна так. Якщо в абсолютно темній кімнаті запалити одну свічку, то темнота щезне і з'явиться світло. Якщо додати 10, 100, 1000 свічок, кімната ставатиме все світлішою. Та вирішальний крок зробила все-таки перша свічка, яка пронизала темряву.

ПСИХІЧНА ЕНЕРГІЯ

Про неї нечасто говорять, ще рідше пишуть. І все ж...

Цікавий погляд на проблему пропонують **Володимир Леві** (психотерапевт і відомий письменник, наш сучасник) та психопатолог зі світовим ім'ям **Карл Юнг** (1875—1961).

— Чому в різні дні ми такі різні? — запитує Леві. Раптом усе відтануло, в повітрі щось пронизливо-життєдайне. Звідусіль ідуть промені. Скрізь усмішки, жарти. Чого б це? Не свято. А якщо й свято, то природне, не офіційне. І звичайні неприємності, навіть великі, розсіюються. У ці дні оновлення і піднесення здається, що інакше ніколи не було і не буде.

Але ось... морок. На вулиці й на обличчях. Відчуження, озлобленість. Очі опущені. Тоді думаєш: так було завжди. Безпросвітно. І так буде...

Є дні, коли різко підстрибує статистика автомобільних катастроф, коли то там, то тут сваряться, діти вередують. Є ночі мігрені й неспокою, коли всі ліки перестають діяти, а "невідкладна допомога" має роботи — без краю. Постійно викликають чергового лікаря — я знаю такі ночі. А ще є вечори раптових смертей, самогубств. Вітри? Погода? Плями на сонці? Високий градус у політичних подіях? Вірогідно, усе взаємопов'язано. Однак, хто знає, можливо, виходить уранці хтось один, який "встав не з тієї ноги", і "заразив" усе місто. Мені зіпсував настрої Василь Петрович, а я — Степану Петровичу, і не помічаєш, як. А той поліз у транспортну штовхану. Ми в масі своїй емоційно беззахисні. Коли біополя в тісноті перехрещуються — це буває небезпечно. Досить одного роздратованого крикуна з високовольтною злістю, щоб одразу всім оточуючим стало погано. Агресивність, як відомо, сама себе підтримує.

До цього можна додати роздуми відомого у світі психопатолога Карла Густава Юнга:

— Нерідко кажуть гордовито: "То не більше, ніж психологія". Це випливає з рідкісної оцінки психічного. Воно помилково розглядається як те, що нічого не значить, нічого не вартує. От невідміне і відкладається. При цьому опускається головне — підсвідомість, несвідома данність катастрофи, які загрожують нам (і відбуваються), — це не стихійні події фізичної чи біологічної природи, а події психічні. Нас жахають війни, революції та інші безумства. А між тим — це не що інше, як психічні епідемії...

Людини сьогодні доводиться боятися стихійних сил своєї психіки.

● Матеріали підготувала **Тайсія МОСТОВА**, журналіст

ДЛЯ БАТЬКІВ

Важливо хвалити дітей уранці — це для них аванс на довгий і важкий день. І на ніч слід похвалити (або просто поцілувати, доторкнутись і сказати лагідне "На добраніч").

На практиці, на жаль, інакше: "Я тобі вже показував, бовдуре!", "Ну, що ж ти такий дурний?"; "Ти знову зігнувся, нещасний?"; "Не розумієш і цього? Яка нездра!"

А от випереджаюче несхвалення, критика — це зловісне, негативне навіювання. Запам'ятайте це.

Для підлітків (це 11—14 років ±2) характерне перебільшення дрібних проблем, неприємностей до рівня трагедій. Це хвороба, яка майже нікого не обминає. Не варто гіперболізувати невдачі, довго думати про них. Вони пройнуть. І треба спокійно поставитися до думки, що невдачі були, є та будуть. Це норма нашого життя.

Назрівання конфлікту в стосунках батьки повинні відчувати і вчасно відійти від нього.

Ласка буває як позитивна, так і негативна. Якщо дитина не одержує позитивної, вона починає поводити себе так, щоб одержати хоча б "негативну ласку". Окрик, нотація або, навіть, ляпас — для неї краще, ніж байдужість дорослих.

Ми не повинні в ці тяжкі часи мислити негативно. Негативні думки створюють негативні вібрації.

Побаження молодим батькам можна сформулювати так:

Не допускайте відчуження. Не ловіть на гарячому, якщо син чи дочка припуститься помилки: "Ага, попався!" Дечого можна й не помічати. За півгодини перед сном — ніяких повчань.

Для семирічних дітей дуже важливо, якщо їх похвалять за успіхи. Вони дуже чутливі до справедливості-несправедливості, до покарань. Не скупіться на 10—12 "словесних погладжувань" за день.

— Не погрожуйте. Не залишайте дітей після сварки наодинці.

Кожен день із дитиною починайте і закінчуйте з радістю. Не соромтеся погладити дитину по голівці, обійняти. І, будь ласка, частіше усміхайтесь.

— Робіть тільки доброзичливі зауваження. За законом психічного самозбереження діти не здатні ви-

ШКОЛА ЧЕМ-

Якщо ви хвалите дитину за те, чого в неї немає, це ще не означає, що ви кажете неправду. Ми ніби говоримо: "Так може бути". Передаємо цю віру, прищеплюємо її дитині. І навіть якщо їй нічого не вдається, усе одно потрібно хвалити щедро за спробу досягти бажаного. Навіть за спробу зробити спробу.

рішувати творчі завдання в умовах погроз і критики.

Особливо не бажані повчання при тимчасових ускладненнях. Сприймемо як закон: "Кожен день із дітьми починати радістю, закінчувати миром."

— Не навіюйте дітям негативного. Воно має руйнівний вплив, навіть коли дитина не повірила, не зреагувала одразу. Страх, жах, недовірство з'являється згодом, в іншому місці.

— Навіюйте позитивне. Для чого дітей і підлітків приводять до психотерапевтичного кабінету? Щоб лікувати від заїкання, безсоння, депресії, невротизмів, психозів, комплексів? Так. Але й для того, щоб знову дізнатися, що вони — діти, і що, не дивлячись ні на що, вони — гарні діти.

Психотерапевт і письменник Володимир Леві застерігав: "Не тримайте курс на нереальне, воно

зробить світ вашої дитини чорним".

Песимісти виростають із дітей, які виховані надзвичайно оптимістично: розбиті скельця рожевих окулярів можуть поранити очі.

— Треба давати дітям відпочинок від моралізувань.

— Поважайте дитячу таємницю. Немає пробачення дорослому, який без дозволу заглядає в дитячий щоденник, читає листи, перехоплює записки. Це страшніше, ніж побити дитину.

— Не нав'язуйте в ніжному віці негативної життєвої ролі, ампула. Це — найтрагічніша помилка: "ледар", "богзус", "негідник", "дурень", "підлий", "ненормальний", "нічого з тебе не вийде", "тобі одна дорога — в тюрму, під тин, на панель". Не слід дивуватися, коли так і вийде. Пряме навіювання діє навіть через багато років.

У дитячому будинку видатного польського педагога-гуманіста

Януша Корчака були такі правила: "Якщо важко, виправляй помилки не всі відразу, а поступово". І ще: "Обирай для початку лише один, найлегший недолік і кінчай з ним. Потім другий..."

Надмірна чемність, надмірна (хоча й по-справжньому добра) поступливість стихійно відводить людину на якісно нижчий шабель рангової ієрархії.

Очевидно, найправильнішою тактикою поведінки в новому колективі буде скромна незалежність. Але незалежність цю не слід декларувати, ніби ти вивищуєшся. Вони (члени колективу) нормально жили без тебе й продовжували б жити далі.

Гарна сім'я — це запорука розвитку багатьох поколінь. Алмазний фонд країни створюють саме гарні родини і гарні вчителі. Вони впливають на характер епох.

Багато чого в житті людини вирішується не на рівні типу нервової діяльності, а на рівні біографії. Адже немало залежить від того, що з нами відбувалося, починаючи з раннього дитинства, і навіть у лоні матері. Причин для труднощів у спілкуванні може бути багато: батьки насаджували самозакоханість. Інший варіант — зацькована дитина. Дитя карали за будь-який прояв самостійності.

Труднощі в спілкуванні можуть з'явитися і через невдачі, що занадто довго супроводжували дитину. Скажімо, вона була дуже хворобливою або дорослі були постійно чимось незадоволені. А можливо, почуття неповноцінності виникло в підлітковому віці.

Є таке правило: не вмій спілкуватися — іди до людей, не сиди в чотирьох стінах. Тільки так зламаєш стереотип шухляди, в якій ти схований. Тоді ситуація спілкування не буде такою напруженою і страшною.

Навчіть себе поважати. На образі відповідайте гумором, іронією або промовчій.

Любіть рідних і близьких, не вимагайте від них занадто багато.

Систематичні незадоволення собою псують настрої, пригнічують ваше "Я" і несуть агресивність довколашнім.

У родині діти повинні чути, що не все в нашому житті має бути гладеньким. Не все — безпечальне. Не все — красиве. Не все — зрозуміле. Це пом'якшує їхнє входження у велике, часом жорстоке життя.

ПОЗИЦІЯ

ДОСЯГНУТИ
ЧИ ДОБИТИСЯ?

— Юрію Івановичу, в дні народження мимоволі озираетесь на прожиті роки. Як Ви оцінюєте досягнуте і що не вдалося?

— Досягнути вдалося мало, добитися — нічого.

— Уже цікаво. Детальніше, будь ласка...

— Я не ототожнюю слів "досягти" і "добитися", підкреслюю їхню принципову різницю й навіть протилежність. Для мене "добитися" — означає домогтися будь-якими засобами, у тому числі аморальними та протизаконними, а "досягти" будь-чого можна лише праведно слугуючи справі.

— Як це реалізується у кінотворчості?

— Уявіть: перед нами кінематографіст. У нього звання народного артиста, він лауреат престижної премії, професор, а то й академік, на його рахунок десятки, а то й удвічі більше знятих фільмів... Та я про інше, — тобто не про те, що кінематографіст дав кіно, а те, що він у нього взяв. Особливо якщо більшість фільмів — посередні. То багато він досяг чи мало? Це питання я б так сформулював: чи завжди відповідає те, чого кінематографіст добився, рівню його досягнень?

На жаль, і в цьому парадокс нашої професії: чим талановитіший режисер, тим тяжчий його творчий шлях. Наш Віктор Гресь зняв два фільми, та, на відміну від більшості колег, які зняли десятки картин, досяг, на мій погляд, більше, ніж вони.

— Але ж є й інші прізвиська...

— Я ж не переконую, що всі до одного режисери, які багато знімали, отримували звання й інші блага, — бездарні. Є винятки. У всьому світі шлях режисера в кіно складний і заплутаний. Згадаймо слова Орсона Уелса: "Режисура — та галузь художньої творчості, де посередності швидше всього добиваються успіху. Зробивши перший крок, можна потім займатися режисурою протягом тридцяти років, і ніхто не помітить, що ви нездатні навіть написати своє ім'я".

— Яка, на Ваш погляд, ситуація в українському кінематографі?

— Така, ніби Орсон Уелс робив висновок на досвіді нашого кіно. У нас десятиліттями здійснювався протиприродний відбір. Коли посередність добивається, наголошую, добивається, а не досягає, зовнішні ознаки успіху і стає публічним режисером, тобто, коли про нього пишуть, запрошують на телебачення, в ньому вкорінюється віра в те, що він — достойний, і всі нагороди отримав справедливо. Таких у нас багато...

РЕФЛЕКСІЇ РОЗЧАРОВАНОГО
ЧИ ГІРКА ПРАВДА?

— Вас послухати, то кіно захопили люди, які свідомо знищують мистецтво.

— Якщо Ви мали на увазі "Записки..." Ф. Достоевського, то не звернули уваги на головне. Адже там він стверджує, що зріла людина не може робити гидоти, вона спершу змушує себе повірити в таку систему цінностей, за якої все це набуло хоча б якогось морального виправдання. Тому кожен бандит (чи буде він із підвороття, чи з парламенту, з кіно чи з уряду) завжди психологічно виправдовує себе. Як казав В. Винниченко, є чесний сам із собою, хоч як би це смішно не звучало. Поспілкуйтеся з тими кінематографістами, про яких я говорю. Усі вони окреслять свою біографію як подвиги, як героїчну боротьбу за творче виживання, та своє життя — як жер-

Людина з душею художника гостріше, ніж його співвітчизники, відчуває плин часу, болочіше сприймає біди суспільства, інтуїтивно глибше осягає істину й пророче зазирає в майбуття.

Так Ф. Достоевський за найпершими, ще не сформованими паростками комуністичних ідей передбачив усю трагедію нашого суспільства, попереджав своїх нащадків про небезпеку, яка насувається, та проілюстрував це в романі "Беси".

Українські "Беси" ще не написані: надто стрімко розгортаються події. Але наша інтелігенція в своєму Маніфесті давно висловила занепокоєння тим, що відбувається в державі. Її голос продовжує лунати в статтях, виступах, творах.

Часто думки творчих працівників спірні, інколи епатажні, але завжди в них відчувається щире бажання закликати співвітчизників до роздумів, до благородства, до громадянської активності.

Сьогодні ми вітаємо відомого кінорежисера Юрія ЛЯШЕНКА з його 67-літтям і надаємо йому слово.

Юрій ЛЯШЕНКО: «МИ НЕ РАБИ, РАБИ НЕ МИ. МИ — ХАМИ!»

тву, віддану на вівтар мистецтва.

Якщо хочете, вважайте за чорний гумор.

— Де прізвиська, де якась більш-менш загальна оцінка українського кіно? Лише рефлексії... аргументовані.

— Згадайте будь-які знайомі Вам прізвиська і називайте. Не помилитеся. У Цивільному Кодексі є такі слова для звинувачення: "Своїми діями або бездіяльністю сприяв..." і т. д. Тобто, можна пасивно брати участь у знищенні таланту чи твору мистецтва. Ця схема діє не тільки в кіно.

— Як пояснити ті зміни, які відбулися з нами за декілька останніх років?

— ...Хоча 70 років в умовах варварського тоталітаризму писали по складах "Ми не ра-би, ра-би не ми". Чи не цією наївною процедурою вичерпується вся наша підготовка до життя в демократичному суспільстві? Наш колишній стан, який із позиції сьогоденного свавілля здається високоморальним, у рамках якого ми раніше нібито утримувалися, насправді був лише перебуванням у паралічу від страху. А зараз, коли комуністична номенклатура скинула маску утопічних ідей і вдягнула новий камуфляж — ринкових реформаторів та демократів, — ми й зірвалися з ланцюга.

— Наша розмова мимоволі перейшла на політику. Ваші симпатії ближчі до лівого флангу чи до правого?

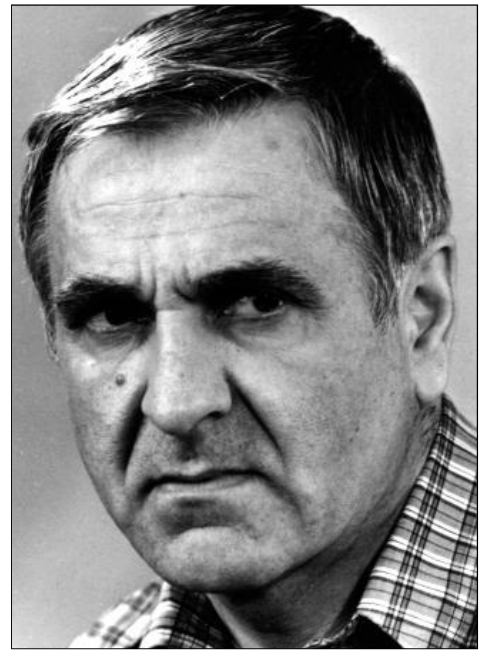
— На одній і тій же відстані. На мій погляд, політики відрізняються лише дієтою: одні живляться плодами соціалізму й комунізму, інші — ужином реформ і капіталізму. А

тою, — за який вибір Ви голосуєте: за соціалістичний чи за капіталістичний?

— Так ставити питання не можна. Ми не бачили ні соціалізму, ні капіталізму, лише їхнє спотворення. Тому така постановка питання буде з'ясуванням того, яка потвора миліша: наша вчорашня соціалістична чи наша сьогоднішня капіталістична?

На мій погляд, сьогоднішня страшніша, ніж попередня. По-перше, ринкові стосунки сьогодні паплюжать ті ж, хто вчора потворив державну планову економіку. По-друге, вони правлять шабаш в умовах спотвореної демократії, тобто безкарно створюючи анархічно-злодійську систему. Нинішні комуністи переконують, що їхня партія складалася з кращих людей, а винувата в спотворенні світлих ідей марксизму, мовляв, лише її номенклатура. Це вона привела державу до катастрофи, врешті-решт зрадила свою партію, кинула напризволяще свій народ і перефарбувалася. Постає запитання: що ж це за партія, "розум, честь і совість" якої — покидьки, зрадники, злодії і кати?

Панове комуністи! Точніше, не панове: вам не подобається таке звертання, згоден, не панове, а раби! Раби-комуністи, щоб не сказати, холуї! Що ж ви від них відхрещуетесь? Це ж ваш "мозг класу, сила класу, слава класу". Ви ціле століття сліпо йшли за ними, аплодуючи кожному їхньому слову, оспівуючи кожен їхній жест. Чому ж ви вважаєте, що новоспечена ваша еліта буде краща від попередньої, і ви на чолі з нею підете тепер уже в потрібному напрямі? Чи не

на тій підставі, що, розстрілюючи інтелігенцію, знищуючи культуру й мистецтво, стративши на території шостої частини суші істинний мозок народу та його душу, ви повірили в те, що вже виростили нову спільність, а насправді нову отару — радянський народ? Не тіштеся!

— Займімо тепер позицію лівих і будемо самі відповідати на свої аргументи.

— Панове праві! Панове демократи! Так, протягом вісімдесяти років у перших наших лавах були злочинці, ми сліпо йшли за ними в хибному напрямку! Але сьогодні вони всі перебувають із вами. Ми, переживши їхню зраду, таким чином позбавилися від накупі і пройшли своєрідне самоочищення. А ви, навпаки, прийняли їх у свої обійми. Сьогодні вони в авангарді вашого руху, тепер ви йдете за ними. Куди?! Чи не так сліпо, як ми колись?!

Радянська соціалістична (читай комуністична) потвора — законімірність, адже немає жодного вдалого розвитку комуністичної держави в цілому світі, а прикладів процвітаючих капіталістичних країн скільки завгодно. Отже, спотворення капіталістичного розвитку — не така законімірність, як паплюження комунізму, а є лише нашою особливістю.

— Так би мовити, особливість національних спотворень...

— Щось таке. Прослідкуйте всю нашу історію. Ми ж усе паплюжили. Такий, очевидно, ми народ.

Боюся, думки з цього приводу будуть не патріотичними, тому звертаюся до авторитетів, в якого ніхто не запідозрить ні дефіциту патріотизму, ні відсутності наукової глибини тверджень. В'ячеслав Липинський у роботі "Хам і Яфет" ("Поступ", 1928 р.) до десятиріччя відродження Держави Української писав: "Необуздане хамство і цей раз розвалило Українську Державу. Іншої правдивої відповіді на оці болочі питання нема. Хамство — розуміється не як лайка, а як вікам освячене поняття соціально-психічного явища... Абсолютний брак любові до своєї громади, натомість любов тільки до себе, до свого "я". Повна відсутність синівської покорності, натомість зарозумілість глибокої пихи, що "греблю рве" і сама гине. Погорда до батька, коли він слабкий, натомість рабство у чужого, коли він сильний, — ось хамство, ось прикмета людей, що живуть на українській землі... Хамство єсть скрізь ... але скрізь

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

“ІМ БИ ТІЛЬКИ РІЗАТИ...”

Прорив вени на нозі стався в мене ще років 35 тому. Трофічна виразка посеред голітки — наслідок перенапруження під час значних фізичних навантажень. Штанга (важкою атлетикою займався радо й досить успішно), робота й активний спосіб життя у високому темпі призвели до патологічних змін у судинах, спочатку помітних лише на одній нозі.

Реакція хірурга в поліклініці була веселою: “Класичний випадок! Ви наш хворий. Треба усунути ушкоджені вени, адже трофічна виразка невеличкова. Власне, тому вона й називається трофічною. Бо далі буде ще гірше”.

Під час консультації у професора я дізнався про подробиці цієї операції: вени витягатимуть через п’ять—сім надрізів уздовж ноги. “А яким чином тоді тектиме кров?” — запитав я. “Не хвилюйтеся, вона собі дорогу знайде”, — заспокоїв професор. А я собі уявив, що воно буде, як і де потече вода, якщо, наприклад, змінити русло Дніпра. Я ще міг погодитися, що зайвим у тілі людини може бути апендицит, але вени... (!)

Уже й не пам’ятаю, хто мені тоді порадив звернутися до Броварського Діда. Так його називали всі хворі, котрих щодня зранку набиралося біля воріт його обійстя до 20—30 осіб. Оригінальний чоловік, який знає собі ціну, схожий скоріше не на діда, а на солідного добродія невизначеного віку, він не приховував своєї антипатії ні до офіційної медицини, ні до совєцько-комуністичної влади: “Ім би тільки ризати... А як захворів син секретаря райкому, так одразу — до мене!”

Дід подивився на мою медичну картку (без офіційних документів із діагнозом і результатами аналізів він, як правило, хворих не приймав, потім на ногу, обмашав її і випалив вердикт: “Оця дірка — не проблема. Вона заросте як на собаці впродовж трьох тижнів. Проблема — у тих венах, яких ми ще не бачимо. Найбільше треба лікувати їх”.

Дав мені трав, розповів, що і як робити. Через тиждень знову — коріння лопуха і якісь дві мазі (чорну і сіру). І справді, через три тижні заросло “як на собаці”. І по сьогодні.

А деякі мої колеги і знайомі поробили собі операції на одній нозі, а потім змушені були робити на другій. І на тому справа не закінчилася...

Про того Діда варто було б написати, як мінімум, оповідання. Але тоді було інше в голові. Сидячи в сумірній черзі, я лише вислуховував переважно невеселі одкровення нещасних, від яких фактично відмовилася офіційна медицина. Пам’ятаю слова і вираз обличчя молоді жінки з погаслими очима: “Оце двічі на місяць приходимо сюди з чоловіком. Лише завдяки цьому Дідові й живу...”

У невеликому саду під деревами, на залишках жару від вогнища, що, дотліваючи, час від часу прокидалося іскрою, у двох великих казанах готувалося якесь чудодійне зілля, наповнюючи весь повітряний простір навколо густим димним ароматом солодко-спокуслового, майже еротичного спектра. Біля клуні в кінці двору порядкувала мовчазна стримана жінка, наділяючи кожному пацієнту, згідно із вказівками Діда, відповідну кількість лікувальних засобів.

Грошей дід не брав. Узагалі про гроші тут ніколи не було жодної мови. Проте пацієнти, отримуючи трави, корені, мазі, настоянки тощо, давали цій жінці свої пожертви у розмірах, що визначалися індивідуальними міркуваннями, можливостями кожного пацієнта та відвертими розмовами і фінансовими консультаціями у черзі: “А Ви скільки дали?”

Через місяць прийшов до Діда мій давній приятель — Анатолій Третяк. Прийшов після двох страшних приступів, із направленням на операцію: у жовчному міхурі був камінь діаметром 16—18 міліметрів. Дід не проминув відповідно висловитися на адресу хірургів (“кочовали!”), прописав приятелеві простий засіб із сушених курячих потрушків і запевнив, що проблему його жовчного міхура буде розв’язано впродовж двох-трьох місяців і знято з порядку денного до кінця життя пацієнта. Мовчазна жінка видала якісь корінці і пояснила, що треба з ними зробити. За два місяці по тому рентген не виявив каменя, і Анатолій досі не має з цим проблем.

Натомість ми всі досі маємо проблему довіри-недовіри до офіційної медицини, яка забарикаду-

щоправда, декого — навпаки — озлоблює. Бо що в тебе всередині, те виходить тоді й назовні...

Чим тяжчою, чим небезпечнішою, чим важчою для виліковування є хвороба, тим більше вона сприяє підбиттю підсумків через згадку епізодів власного життя, через проблеми поточних справ і стосунків, посеред яких людину застала та обезвладнила хвороба, вивела за межі системи нормального, узвичаєного ритму життя.

Певною мірою хвороба може стати школою життя, якщо людина сприйме її без паніки. Хоча як тут не панікувати, коли раптом серед ночі ти прокидаєшся від незрозумілої тривоги, відчуваєш незвичайний біль у грудях, а пульс періодично зникає, роблячи паузу замість чергових двох ударів. Дружи-

увала свого роздратування: “Що Ви хочете, адже Ваше серце — як оте красиве велике яблуко — зовні дуже привабливе, а всередині — гниле!”

І що цікаво: вердикт був настільки несподіваний, що я навіть не обурився; лише здивувався та посміхнувся, роздратувавши цим пані лікарку ще більше.

Хоч як би там було, але того ж дня мусив на дві сотні гривень закупити найнеобхідніших із рекомендованих ліків. Бо жити якось треба...

У поліклініці додала куті меду пані кардіолог, під нагляд якої мене виписано з лікарні й до якої я звернувся з надією отримати якусь іншу, альтернативну схему лікування: “Що Ви хочете, адже Ваше серце вже вичерпало свій ресурс!”

Тим часом з’явився шум і удари у вухах, апатія, постійна змореність, слабкість у усьому тілі, навіть читати не хотілося. Проте примусив себе і сів за книги: “Спаси себя сам” Б. Болотова, “Попрошайся с болезнью” М. Гоголя, “Опыт дурака” М. Норбекова, “Метод ВЛГД” К. Бутейка, “Как восстановит здоровье” Ф. Бікбаєвої, “Советы натуропата” Н. Кошмака, “Лекарственные растения и способы их применения в народе” Михайла та Івана Носалів тощо. На жаль, українськомовних видань не знаходив.

Цікаво, що всі ці автори стали лікувати людей, пройшовши важкий шлях власних хвороб, помилок, сумнівів, дослідів і відкриттів, що їх офіційна медицина не дуже поспішала визнавати.

Розширювалося коло моїх знань, збільшувалася певність обраного шляху, проте поставали й нові запитання. Користувався консультаціями гомеопатів і травознавців, — як дуже високого професійного рівня (Медицинський університет), так і бабок, котрі продають зілля на Лук’янівському ринку. Але поки що все це не мало цілісної, закінченої системи, та ще й органічно притаманної саме моєму тілу. Бо кожен організм дуже своєрідний.

Тим більше, що з огляду на досвід “лікування”, згідно з рекомендаціями високої кардіологічної установи, у мене з’явився неабиякий сумнів щодо достовірності деяких результатів проведеної діагностики або їхнього трактування. А з другого боку, три екстрасистолі підряд, зафіксовані приладом у моєї кардіограми серед ночі під час сну та зміна пульсу від 42 до 122 ударів за хвилину можуть збентежити будь-кого.

Шоранку сердечно дякував Богу в молитві за те, що дав мені благодать устати з ліжка і жити далі. Жити, обмежуючи себе повільною ходою, уникаючи сходів (підняття по сходах із підземного переходу стало проблемою), намагаючись не реагувати на різні подразники (телевізійні передачі стали протипоказаними для мене), певною мірою уникаючи людей.

Довелося накласти вето на мою журналістську діяльність — будь-яке хвилювання спричинило аритмію, загострення стенокардії та всі супутні загострення. Перестав брати участь у парафільному хорі; не те що співати, — говорити стало важко.

У такому стані тіла і духу пробув до 19 вересня. А 20-го з’явився на прийом до Олександри Іванівни, яка почала організувати мою працю з лікування та оздоровлення.

ВАШЕ ТІЛО — ВАША СПРАВА

Проблема удосконалення охорони здоров’я шляхом впровадження забутих народних рецептів набуває у нашу екологічно (а також політично, економічно, терористично, інформаційно, демографічно тощо) небезпечну епоху додаткової актуальності.

Власне таким впровадженням історично перевірених засобів із застосуванням сучасних методів комп’ютерної діагностики займається фірма “Галатея”, яка має офіційний статус і дову назву: Центр практичної психології, регіональне представництво Європейської професійної ліги.

На перший погляд, ці професіонали багато на себе беруть. Як читаємо у проспекті “Галатеї”, її фахівці “Пропонують Вам практичні науково обґрунтовані методи психологічної реабілітації, доступні для самостійної роботи, яка дає людині вміння і можливість індивідуально вирішувати свої проблеми”.

Фірма працює в Україні ось уже одинадцятий рік. Працює — не те слово. Лікує!

САМОЛІКУВАННЯ — ЦЕ ЖИТТЄВО НЕОБХІДНА ФУН-

Твердження про те, що Українська Нація хвора, усі ми сприймаємо досить спокійно. Навіть якщо тривожним підтвердженням цього факту та його наслідків впродовж останніх п’ятнадцяти років є зменшення чисельності українців в Україні на 7%. Бо, з одного боку, окрема людина не може суттєво вплинути на крайовий демографічний процес, а з другого — дай Боже, щоб удалося вирішити проблеми власного здоров’я в умовах, коли нинішня постсовєцька система охорони цього самого здоров’я не дуже його охороняє.

Під час комп’ютерної діагностики лікар Олександра Іванівна проводить також тестування психологічного стану пацієнта

валася від хворих авторитетними установами, науковими званнями і ступенями, посадами й аптеками, наповненими широким асортиментом хімічних препаратів...

РАПТОМ СЕРЕД НОЧІ

Спокій втрачаємо лише тоді, коли хвороба набуває конкретних проявів не для Нації взагалі, а для кожного з нас особисто. Сама захворівши, людина стикається з усіма існуючими недоліками не лише в галузі охорони здоров’я, а й усієї організації життя суспільства. Я б сказав навіть, що хвора людина, попри всю її зосередженість на проблемах здоров’я власного, мимоволі стає свідком і критиком нашої суспільної недосконалої, а отже, й свідомішою, ніж людина здорова.

Із позиції власної хвороби (а особливо, коли хвороба створює небезпеку передчасного закінчення земного буття), людина більше цінує життя, уважніше придивляється до інших, болісніше реагує на хамство, безкультур’я, неухвагу з боку близьких, глибше переживає прояви негативних тенденцій національного масштабу, краще розуміє їхню суть і мотивації дійових осіб. Хвора людина стає ближчою до правди.

У моменти тимчасового послаблення хвороби, коли людина відпочиває від болю і приступів страху чи тимчасової втрати свідомості, настає виняткова ясність розуму, активізується мислення, пам’ять видає на сцену “театру уявлень” образи минулих подій і власних вчинків, порівнює їхні причини й наслідки з явищами і подіями сьогодення, збуджує совість згадкою про власні гріхи, посилює співчуття до інших.

на спить — будити? Викликати телефоном невідкладну чи швидку? А може, пройде? Не проходить...

ХТО ХВОРИЙ — Я ЧИ МЕДИЦИНА?

Дільничний лікар, потім дільничний кардіолог, кардіограми, розмови, пухне від записів шойно заведена нова медична картка, купується щоразу більше ліків, а тим часом стан здоров’я погіршується... І врешті, вимушено сплативши (циту за квитанцією) “... надходження добровільного пожертвування в сумі чотириста п’ятдесят гривень... кошти будуть використані для розвитку...”, опиняєтесь у палаті клінічної лікарні нашої чи не найавторитетнішої медичної установи.

Десять днів з щоденним триразовим поїданням кількох варіацій шести найменувань складних хімічних сполук (а в міжчасі — діагностичні та інші маніпуляції і процедури) створюють певне враження. Особливо в останній день, коли, читаючи довідку, що її отримав при виписуванні з лікарні, у графі “Надалі рекомендується” знаходиш перелік препаратів, підкреслених ризиком з категоричним написом: “Постоянно”.

Як це — “постоянно”? Обурюється не лише свідомість і вся попередня система знань про величезні можливості людського організму, а й серце, яке після тих препаратів, які мали б йому допомогти, стало ще більш чутливим і подає нові знаки тривоги вдень і вночі.

На моє запитання: “Невже віднині я до кінця життя прийматиму ці пігулки?” — пані лікар не прихо-

звичайно, я не погодився із цим — оригінальним, як на медика, — висновком. Лише усміхнувся подумки, згадавши, що мій ресурс фінансовий насправді вже вичерпано всіма цими медичними випробуваннями впродовж місяця, а в підсумку маю лише безвихід на тлі фармацевтичної залежності — “Постоянно!” При цьому: працездатність близька до нуля, перспектива життя видається зовсім не оптимістичною, а головне — протиприродною. Тим більше, що на прохання дільничний кардіолог, ніби між іншим, попередила, що призначені мені ліки руйнують печінку.

Ну, щодо печінки, то я вже й сам це відчув.

У ПОШУКАХ РІШЕННЯ

Проте у світі Божому все збалансовано. А тому суттєвої порції оптимізму додав десятиденний курс занять за системою М. Норбекова, на який мене майже силоміць затигла дружина. На четвертий день занять під керівництвом кваліфікованих методистів я ризикнув відмовитися від прийняття ліків. І хоча після закінчення курсу знову був змушений повернутися до вживання тих пігулок, експеримент із застосуванням методів психофізіологічної активізації власних можливостей організму виявився вдалим.

Продовжуючи страждати від фармацевтичного “лікування” (пару разів спробував зменшити дозу, але потім мусив викликати невідкладну допомогу), шукав лікаря, котрий зможе підтримати мою впевненість у успішному виході зі стану, який, на моє переконання, був зовсім не органічним для мене.

Колективний тренінг з холодинаміки. Психоаналітик Наталія Іванівна допомагає трансформувати наш минулий негативний досвід у позитивний

До речі, щодо лікування. Дотеперішня відома нам традиційна медицина, як правило, лікує хворий орган. Це вважається логічним: що болить, те й слід лікувати. Наша (ше досі совєцька) медицина поділила хворих не лише згідно зі своїми підгалузями, що визначають відповідні спеціалізації лікарів — терапевт, хірург, онколог тощо, а й на вузькі напрямки, закріплені за окремими органами: оком займається офтальмолог, нирками — нефролог, кров'ю — ендокринолог, серцем — кардіолог тощо. Кожна з цих спеціалізацій поділяється на ще дрібніші. Кардіологи — «ішемисти» нерідко працюють окремо від «інфарктників» і «клапанників», а кардіохірурги — узагалі окрема каста.

Один пришиває гудзики, другий — підкладку, третій... А хто відповідає за весь костюм? Ваше тіло — Ви й відповідайте!

Дуже часто ці спеціалізації звужуються ще більше, позаяк визначаються темами дисертаційних робіт майбутніх кандидатів наук. А в існуючій системі дисертаційовання як засобу побудови свого авторитету і забезпечення матеріального благополуччя хворого нерідко розглядають як зручний об'єкт для отримання експериментальних даних під конкретну тему, що її досліджує аспірант.

Грубо кажучи, практична медицина в наших умовах значною мірою перетворилася на систему затикання дірок: знайти місце болю, а потім — або вирізати, або — таблетку.

Звичайний хворий, який не має медичної освіти, відається на милість того лікаря, до якого потрапить. І тут уже — кому як пощастить...

Інша справа — східна медицина. В її традиції людське тіло є цілісною спільнотою тісно пов'язаних між собою різнофункціональних біологічних систем і їхніх складових, — від органів до клітин і молекул, — кожна з яких є живим організмом і живе своїм особистим життям у складі спільноти. Спільноти, яка має працювати у злагоді із Духом і душею, котру в собі носить.

Наше тіло — це дитячий садок, школа, університет, підприємство, країна, планета і Космос разом узяті. Кожна дитина-молекула, кожна країна-орган має свій життєвий цикл, свій ритм (водночас підпорядкований загальному ритмові функціонування організму), потребує своєї специфічної їжі та нормальних умов існування, праці та відпочинку, сну та доброго слова.

Зрозуміло, що будь-якому члену цієї великої родини на кожному з рівнів її цілісної ієрархічної системи не подобається споживати протиприродні для неї сполуки, котрі руйнують органічні інформаційні та енергетичні зв'язки і ритми заради усунення окремих симптомів. Бо

чужорідні хімічні елементи руйнують головну цінність організму і його складових: здатність до саморегуляції, самовідновлення функцій і самовідтворення клітин.

Ви не замислювалися, шановні читачі, чому в Україні раптом постало так багато аптек? Причому далеко не в кожній аптеці ви купите натуральні ліки. Ану, спробуйте, наприклад, купити елементарні краплі Зеленина...

Фармацевтичний бізнес на великій хімії неорганічних сполук — це сьогодні чи не найприбутковіший після торгівлі зброєю. Причому цей бізнес має перспективи розвитку, бо надто часто запропоновані вам ліки лікують одне і водночас плондрують інше, створюючи, як наслідок, додатковий попит на ринку медпрепаратів. Тому й продуценти не дуже напружуються щодо виробництва природних ліків.

Адже препарат з натуральної сировини потребують більших клопотів у їх виробництві та зберіганні, складнішої, делікатнішої, уважнішої, обережнішої технології, ніж штампування таблеток із синтетичних хімічних сполук. А тому такі ентузіасти виробництва натуральних препаратів, як, наприклад, працівники НВЦ «Боршагівський фармацевтичний завод» або НВО «Екомед» залишилися сьогодні в меншості, а їхні ліки ще й не в кожній аптеці знайдеш...

ЗАМІСТЬ ЗАТИКАННЯ ДІРОК

Мій візит до Олександрів Іванівни в лікувальному центрі «Галатея» тривав дві години і сім хвилин. Лікар почала із запитання: «Яке завдання Ви переді мною ставите?» Упродовж 30 хвилин пані лікар ставила питання і вислуховувала мої відповіді, потім ще півгодини діагностувала мій стан за допомогою різних приладів (від звичайного статоскопа до якихось електронних пристосувань, сполучених із комп'ютером).

Поки я чекав у сусідньому покої десь хвилин 30—35, лікар за допомогою сучасних електронних засобів аналізувала стан мого організму, писала медичний висновок, формулювала рекомендації, систему лікування і рецептуру лікувальних препаратів. І потім упродовж півгодини пояснювала мені висновки обстеження і подробиці рекомендованого курсу лікування, режиму харчування і способу життя з урахуванням певних обмежень.

На руки я отримав комп'ютерну роздруковку, на якій відображено 200 (!) окремих і узагальнюючих параметрів організму з графічними ілюстраціями стану основних дванадцяти органів: серце, легені, шлунок, печінка, нирки, підшлункова залоза, жовчний і сечовий міхури тощо.

Тут із математичною точністю

зазначено ступінь патологічних змін на окремих ділянках, психотип особи та відповідні числові характеристики (серед іншого для мене було певним відкриттям дізнатися про коефіцієнт моєї агресивності), подано основний і додатковий списки фахівців, у яких проконсультуватися бажано (і обов'язково, якщо значення коефіцієнта більше одиниці). Слава Богу, у мене в цих двох списках найбільшим є 0,53.

Із чотирьох параметричних точок діагностики серця лише одна «зачепилася» за межу небезпечної зони, тоді як за межею виявилися параметри стану жовчного міхура та деяка засторога висвітлилася щодо нирок і печінки. Словом, цілком пристойно. А головне — системно, цілісно, органічно.

Того самого дня, згідно з рецептом, виписаним Олександром Іванівною, я придбав всі сім необхідних позицій у гомеопатичній аптеці. Упродовж кількох наступних днів відчув очевидне покращання самопочуття і вже на п'ятий день повністю відмовився від пігулок, виписаних раніше у кардіологічному шпиталі.

Цікаво, що на упаковках ліків системи «Екомед», що являють собою складні рецептури трав, квітів, коренів тощо, скромно зазначено: «Фітоконцентрат для приготування оздоровчих напоїв».

Що оздоровчих, то в цьому немає жодних сумнівів. Поступово, без певних труднощів і переживань повертався до нормального ритму. Відчутну позитивну роль зіграли гомеопатичні препарати німецької фірми Heel. Двічі на тиждень телефонувала пані лікар, розпитувала, часом вносила уточнення у систему оздоровлення.

Ці рядки пишу вже після того, як до мене повернулася здатність співати у парафіяльному хорі. А ще півтора місяці тому стан здоров'я не дозволяв навіть розмовляти.

Система працювала рівно настільки, наскільки згідно з нею — усталеною — працював я: зранку спочатку масаж певних точок акупунктури, потім ранковий комплекс вправ із психофізіологічною активізацією і послідовним прийманням ліків, повітряні й водні процедури. Бо процес лікування — це процес виробничий, комплексний і технологічний, який має відбуватися згідно з певною технологічною картою, або — якщо хочете — інструкцією.

Як на мене, наша система охорони здоров'я лише тоді повернеться обличчям до людей і лише тоді перестане бути «медициною затикання дірок», коли кожному хворому даватиме чітку комплексну інструкцію виліковної поведінки. Даватиме інструкцію праці над собою, над оздоровленням організму за активної участі величезних можливостей оновлення цього самого організму.

Вже сьогодні конче необхідно, щоб кожна особа, яка виходить на пенсію, отримувала таку чітку інструкцію.

Після всіх спроб і помилок мені вдалося цю інструкцію розробити, дотримуватися її і повернутися до нормального життя.

Будьмо здорові!

● Євген ГОЛИБАРД

P.S. Залежно від зацікавленості читачів редакція може повернутися до теми самолікування і, можливо, опублікує інструкцію для праці над собою. А також відгуки представників офіційної медицини, скептиків і людей, що мають добрі результати від самолікування.

ЯК ВИ СТАВИТЕСЯ ДО САМОЛІКУВАННЯ

Із таким запитанням я звернулася до перехожих на Хрещатику. Вразила чи то непривітність, чи то сором'язливість, чи то боязкість наших людей. Деякі взагалі не хотів відповідати. Ті ж, що відповідали, переважно не бажали представлятися, фотографуватися, втікали й ледве-ледве з них можна було витягнути ім'я. А деякі й цього не говорили. Ось, наприклад, одна жіночка щиро відповіла: «До самолікування ставлюся позитивно, все ж таки краще ніж поради лікарів. Я занотовую способи самолікування різних хвороб. У мене є список і, якщо треба, завжди читаю потрібні виписки. Народна медицина мене більше цікавить і більше допомагає, ніж офіційна». А коли я попросила її назватися — за нею і слід пропав... Чого боїмося?

Олександр, громадянин Росії:
— Вірю лікарям, але не завжди. От мені допомагають лікувальні трави. У мене є знайомий спеціаліст, він мешкає в Німеччині, працював у Азербайджані, сам росіянин. Йому мали робити операцію — аденома простати, та він почав лікуватися травами. Уже третій рік усе нормально — й не треба ніякої операції. Бог створив усе, що нам потрібно. Треба тільки вміти знаходити необхідні лікарські рослини.

Петро Артемович:

— У мене зараз проблема зі сном, а самолікування поки що не допомагає, та й лікарі теж не дуже добре лікують. Зараз я знаходжуся на стаціонарі. Передплачую газету «Бабушка», може, там щось корисне знайду. Комуś газетні поради допомагають, а комуś — ні. Я не знайшов такого самолікування, яке мені допомогло б. А до знахарів ходити не варто: вони тільки гроші беруть і нічого не роблять.

Любов Клименко, працівниця

музею:

— Самолікування мені допомагає. У мене дитина дуже часто хворіє на горло. І зараз я йому даю вітамін С. Після цього змушую полоскати горло необхідними травами, даю йому таблетки для смокання і жодних антибіотиків. Оце виліковує, тільки пити потрібно багато. Я сама теж займаюся самолікуванням, бо в мене в горлі часто буває запалення. Їм лимони, п'ю гаряче молоко, можу вживати таблетки, але слабкі. Коли в сина дуже висока температура, то розтираю його оцтом три-чотири рази — й температура спадає. Зараз, коли починається епідемія, лікарі не надають потрібної уваги дітям. Але коли вже серйозне захворювання, то ми звертаємося до лікарів. Таблетками мало користується, бо це — не панацея, це — хімія.

Володимир:

— Усе життя сам себе лікую.

Метод у мене простий: зранку й увечері склянка горілки, ложка перцю; усе це вжити, потім закутатися і застуда проходить. А кому допомогли лікарі? Усі, напевне, знають Раїсу Горбачову, дружину колишнього президента, молоду, гарну жінку. У неї були гроші, її лікували кращі люди в Німеччині, але це не допомогло, і вона померла. Тому хіба є сенс у лікарях? Немає. Ну, апендицит вирізати треба, сам не виріжеш.

Лідія:

— Половину хвороб лікую сама, половину — довіряю лікарям. Так, як ти сам знаєш свій організм, так ніхто його не знає. Лікуюся найчастіше медикаментами, а травами — рідко. Самолікування — це підтримка свого стану.

Олег:

— Усе, що лікарі приписали, те й використовую. Вони мені допома-

гають.

Галина Степанівна, вчителька з Івано-Франківщини:

— Якщо серйозне захворюван-

ня, то краще до лікаря звернутися. А як застудне, то можна й народними методами вилікувати: і калиною, малиною, вербою й різними настоями на травах. Коли хвороба не давня, — це допомагає. Де потрібне хірургічне втручання, — без лікарів не обійдешся. Ніколи ніяких таблеток не вживаю, тим більше ж вони на хімії, ну, якщо на травах, то можна використовувати. Самолікування теж буває часто шкідливим, ми — не лікарі й не можемо правильно встановити діагноз. Треба знати причину хвороби, здавати аналізи. Тут бувають різні ситуації. Але лікарські засоби поступаються народній медицині.

Підготувала
Олеся ДЗИРА
Фото Івана ПИЛИПЕНКА

Іван Пономаренко виріс у родині, де не було професійних музикантів, але музика, насамперед народна пісня, була природним середовищем життя. Досить рано його талант помітили, він став затребуваним і відомим. У 1973 році виборює першу премію на конкурсі імені М. Глінки, наступного року він — золотий лауреат міжнародного конкурсу імені П. Чайковського.

Ще на третьому курсі консерваторії Пономаренко стає солістом Одеського оперного театру, а з 1981 — Київського театру опери і балету імені Т. Г. Шевченка. Співає на сценах кращих театрів світу.

Він виконав багато різноманітних партій у несхожих за характером, музикою і постановкою виставах, неодмінно добиваючись не тільки краси звучання голосу, а й драматичної виразності ролі. Про нього заговорили як про видатного актора. Прагнення досягти висот Бориса Гмирі, Тітто Гоббі, Федора Шаляпіна, яких співак вважає своїми кумирами, допомогло не тільки подолати багато чого в собі, а й накопичити, розвинути все найкраще, а відтак досягти того рівня, де вже не потрібні жодні порівняння, бо є власні виразні засоби, свій метод роботи над собою, над роллю, над музичною першоосновою. І все ж чимало нових підказок вшуканий оперний співак Іван Пономаренко і досі знаходить у драматургії народних пісень.

— Іване Вікторовичу, у Вас були всі підстави стати землеробом, але Ви стали оперною зіркою. Чому і як це відбулося?

— Справді, народився я в селі Калинівка на Миколаївщині. Це — мальовничі місця, річка Інгул. У сім'ї я був сьомим. Про всяк випадок мене назвали Іваном, як у казці: або буде талановита людина, або... ну, розумієте.

Мама працювала в колгоспі, батько — на заводі в Миколаєві. Працювали дуже тяжко, заробляли мало. Я змалку допомагав на полі: сапав і полов кукурудзу, буряки, соняшники, возив зерно на возах-конях і на машинах. Біля нашого будиночка був чудовий сад, під величезним горіхом за довгезелим столом на святі збиралася рідня, якої взагалі-то було півсела. Ох і співали! Особливо запам'ятався мамин спів і сестри Наталі. Та й брат Кузьма так виводив "Верховину", що по тілу "мурашки бігли". Але вирішальну роль зіграв мій перший шкільний учитель музики Олександр Степанович Чорнявський — баяніст від Бога. На уроках співів зазвичай панує свобода, а я був бешкетником і дуже голосно кричав. Учитель якось мені сказав: "Іване, залишся після уроків, я тебе перевірю". І так досконально перевірів, що я в четвертому класі заспівав і досі не можу зупинитися. Вдячний Олександр Степановичу все життя за те, що прищепив любов до прекрасного, до мистецтва. Я завжди брав участь у всіх шкільних святах, районних і обласних оглядах. У дитинстві в мене був високий голос — альтіно, як, до речі, в Робертіно Лоретті. Але після восьмого класу мені довелося йти працювати на завод, заробляти на життя, років зо два було не до співів.

— Певно, якби Ви народилися і жили в Італії, то Вам, можливо, була б уготована доля другого Робертіно Лоретті?

— До речі, з Робертіно Лоретті я зустрічався на спільному концерті в Одесі, але то вже був зовсім не той Робертіно Лоретті, якого ми пам'ятаємо. Співав він невиразним баритончиком, це був абсолютно не видатний голос, бо Лоретті ще в дитинстві його випрацював, зірвав. Адже коли йде мутація, особливо у хлопців, то треба певний час мовчати. Мені з цим на заводі мимоволі пощастило. Працював токарем, слюсарем. А коли вже прорізався баритон, почав спі-

вати в художній самодіяльності. На якусь із оглядів запросили до Миколаївського музичного училища. Вступив, закінчив два курси, і мене, як водиться, забрали до лав Радянської армії. З місцем служби мені, певно, сам Бог допомагав, я потрапив у ансамбль пісні й танцю Групи радянських військ у Німеччині. Це був другий колектив після знаменитого військового ансамблю імені Олександрова, в ньому працювали, як правило, музиканти з консерваторською освітою. Я отримав велику практику, тим паче, що служити довелося три з половиною роки. Потім начальник ансамблю запропонував залишитися, я погодився (в мене вже був свій естрадний гурт). Водночас я закінчив у вечірній школі 9 і 10 класи, підготував серйозну вступну програму і 1969 року попрямував до Одеської консерваторії.

— А як розпочалася Ваша кар'єра?

— Уявіть, я тільки-но закінчив другий курс — і мене раптом запрошують співати партію Жермо-

нах, що відбувалися через день. У підсумку видатний диригент Стефан Васильович Турчак запросив мене працювати в Київській опері, — це переважило інші перспективи.

— А які були перспективи?

— Річ у тім, що мене запрошували й у Великий театр у Москву, і в театр імені Кірова (нині Маріїнський) у Ленінград, я там співав у операх "Травіата", "Царева наречена" і "Євгеній Онегін". Вони мене випробували на фізичну й нервову витривалість: я співав ці вистави три дні підряд. Витримав гідно. Але вибрав Київ. Звичайно, підігрівала також та обставина, що працюватиму в рідній Україні. Як у воду дивився: Радянський Союз розвалився — і я не залишився за кордоном.

— Небагато співаків можуть похвалитися перемогою у найпрестижнішому у світі міжнародному конкурсі імені П. Чайковського.

— Так, усі без винятку музиканти вважали, що переможець у конкурсі Чайковського — це олімпійський чемпіон. Тоді на нього

НА ЗДОБУТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРЕМІЇ ім. Т. ШЕВЧЕНКА

Цікаво, що спільного між оперним мистецтвом і українською народною піснею? Виявляється, ці жанри дивовижно близькі за принципами видобутку звука, драматургією і глибиною почуття. А ще ці дві стихії блискуче об'єднує в своїй творчості один із найкращих сучасних баритонів, провідний соліст Національної опери, народний артист України Іван Пономаренко.

ІВАН ПОНОМАРЕНКО: «МЕНЕ НЕСУТЬ ДВА КРИЛА — ОПЕРА І НАРОДНА ПІСНЯ»

на в "Травіаті" в Одеському оперному театрі. Тоді ним керував висококласний фахівець і чудова людина Леонід Богданович. Треба було виручати баритона, який захворів. Я що партію в консерваторії вивчив, та довелося без співанки, без оркестрової і мізансценічної репетиції одразу йти на сцену. Вже під час вистави мені Віолетта підказувала: йди туди, роби те. Спектакль пройшов на диво блискуче.

Майже аналогічна історія трапилася в Києві. Я приїхав на черговий урядовий концерт, йдуть репетиції. Лунає телефонний дзвінок, Борис Шарварко бере слухавку (я стояв поруч), промовляє: "Пономаренка? Так, він тут. А що треба?" Потім мене запитує: "Травіату" заспіваєш у Київській опері?" Я подумав і кажу: "Заспіваю". Приїхала Євгенія Мірошніченко за мною до Палацу "Україна", забрала, ми з нею лише поговорили, і знову без репетиції я влився у виставу. Чудово диригував Іван Дмитрович Гамкало, допоміг мені не зробити жодної помилки.

Згодом із Одеським театром я приїхав у Київ на гастролі: співав дуже складну партію Ренато у "Бал-маскарад" Верді — у трьох вис-

було неймовірно складно потрапити: відбіркове сито було фантастичним. Я пройшов вогонь і воду: виграв у Москві золото. Мені пощастило, що в журі було багато іноземних знаменитостей.

— У репертуарі оперних співаків є, як правило, коронні партії, котрі найяскравіше вдаються. Які вистави для Вас щасливі?

— Скажу відверто і без похвальби, що в жодній виставі, в якій я співаю, не відчуваю якогось труднощі — вокальних чи у втіленні художнього образу. Голос кожного мого героя звучить по-іншому, бо характери різні. Мазепа з однойменної опери Чайковського зовсім не схожий на Грязного з "Цареві нареченої" Римського-Корсакова, як інтонаційно та образно абсолютно не схожі Євгеній Онегін, вердівський Жермон, Ренато, Набукко.

Правда, коли в 1987 році мені запропонували заспівати партію царя Бориса Годунова, я не ризикнув. Тепер я вже і на цю роль, як кажуть, дозрів, тим паче, що Годунов написаний композитором для баритона. Сподіваюся, така нагода трапиться, хай навіть за кордоном. Нині мене жодні труднощі не ляка-

Іван Пономаренко — співак із міцною вокальною школою і високим рівнем вокальної культури. Коли він виступає в амплуа виконавця народної пісні й авторської пісні на національній українській основі, то й тоді зрозуміло, що маємо справу з видатним співаком оперного жанру. Тобто цій людині під силу виконувати твори сучасних композиторів будь-якої складності і класики — вітчизняної і західної. І разом із тим він не пориває зв'язку з національною пісенною культурою. Це — позиція співака-громадянина України.

Анатолій АВДІЄВСЬКИЙ,

хормейстер, диригент, композитор, педагог, керівник Національного заслуженого хору імені Г. Верьовки, народний артист України, Герой України

Іван Пономаренко — унікальний баритон (рідкісний за красою тембру й могутністю) і професіонал найвищого гатунку. Талант у нього сполучається з вражаючим працелюбством. Коли йде підготовка до спільного концерту, він завжди наполягає на "зайвій" репетиції, для нього дуже важливо все зробити ретельно, "відлифувати" програму, щоб він і оркестр відчували єднання і єдність, а не так — мовляв, "мій голос добре звучить, а ви свої оркестрові проблеми вирішуйте самі". Він ніколи не тягне ковдри на себе, головне — ансамбль, який особливо необхідний при виконанні народної пісні. Бо в концерті кожна пісня — це емоційна пербудова на іншій настрій, іншу подачу звука, іншу життєву історію...

Віктор ГУЦАЛ,

художній керівник Національного оркестру народних інструментів, народний артист України

ють, на оперній сцені я відчуваю себе, як риба у воді.

— Цікаво, що наші оперні зірки попри всі спокусливі закордонні пропозиції і проблеми на Батьківщині не бажають остаточно залишитися на чужині.

— Згадую, як ще в 1977 році я вперше був на гастролі в Америці разом із тенором Огреничем і оркестром російських народних інструментів під орудою відомого диригента Некрасова. Ми тоді впро-

вивчає італійську мову, паралельно "шліфує" вокал. Ви будете співаком № 1 у світі". Я теж не ризикнув. У мене ще були живі батьки, в Україні залишалися брати, сестра, дружина, діти.

Певно, я нині жив би в тисячу разів заможніше, та я така людина, що мені багато не треба. Аби по своїй землі ходити, чути рідну мову, дихати рідним повітрям... Як без цього? А як без стихії рідних українських пісень?

— Існує думка, мовляв, народна пісня... Хильнув чарчину — і співай собі, це так просто. У чому її тонкощі, магія, труднощі?

— Українська пісня, на мою думку, — основа для оперного співа, якщо її співати по-справжньому, а не поверхнево. Це міні-вистави, різні й неповторні. Я кожен українську пісню пропускаю крізь серце. Що це означає? Певно, те, що треба знати-відчувати, якими є наші вода, трава, дерева, повітря, яка наша історія, чим люди живуть і про що мріють. Простота української пісні дуже оманлива, неймовірна у відтінках.

Облюбі пісні про "ї" без сліз співає мене прекрасна, в неї було тільки два класи освіти, вона була академіком життя, виховувала нас чесними, справедливими, добрими, вчила долати труднощі.

Де б я не виступав — на Батьківщині, за кордоном, — коли є нагода, обов'язково співаю українські народні пісні. Вони, до речі, цілюще впливають на голос, лікують його. Із Національним оркестром народних інструментів України плануємо зробити "багатосерійну" програму з народних пісень, хочу заспівати красиві українські дуети: з тенором, сопрано, мецо-сопрано.

— А Ви задоволені тим, як склалася творча доля?

— Звичайно, вона могла бути кращою. Ми, співаки, давно просимо керівництво Національної опери здійснювати цікаві постановки. Зараз все в якомусь загальмованому стані. На мене практично поставили лише дві вистави — "Набукко" і "Ріголетто". Раз по раз виникають усілякі причини-перешкоди. Я в повному вокальному здоров'ї і силі, готовий у нових постановках зробити все якнайкраще.

— У яких, наприклад?

— В операх "Макбет" і "Бал-маскарад" (постановки обох відмінили). Сподіваюся на відновлення вистав "Дон-Карлос", "Атілла" Верді. Деякі спектаклі в нас ніби "освіжають": хто з артистів виходив ліворуч на сцену, тепер виходить праворуч; хто збоку виходив, тепер — ззаду. Це тупцювання на місці. Я, мої друзі-колеги, мріємо про нові вистави, котрі стануть святом для нас і для публіки.

Слава Господу, у мене є віддушнина: я сольо співаю українські народні пісні, твори класиків-піснярів Шамо, Білаша, Кос-Анатольського, Майбороди, Вірменича, Рожавської, інших...

Голос дав мені Бог і спів для мене — святе дійство. Поки є голос — буду співати!

• Володимир КОСКІН

СУЧАСНІ КОМПОЗИТОРИ

ЖИТТЯ У РИТМІ ТВОРЧИХ ЗВЕРШЕНЬ

Нещодавно свій 75-річний ювілей відсвяткувала прекрасна жінка, чуйна дружина й матуся, видатний композитор, педагог і виконавець Жанна Юхимівна КОЛОДУБ. Це свято пані Жанна разом зі своїм чоловіком композитором Левком Колодубом урочисто відзначила у стінах Національної філармонії України, де прозвучали твори "родинного дуету". До того ж у залі Національної музичної академії України відбувся авторський концерт Жанны Колодуб, що проходив у рамках II Всеукраїнської молодіжної науково-практичної конференції, створеної Центром музичної емоційності, головою якого є Мирослав Скорик.

Пані Жанна завжди з любов'ю і натхненням розповідає про власну музику, де кожна п'єса має цікаву історію виникнення й існування. Навіть її власний дещо запізнілий композиторський дебют (адже за початковою освітою Жанна Юхимівна — виконавець на скрипці та фортепіано) нерозривно пов'язаний із великим коханням до красивого чорнявого парубка справжньої козацької вдачі, молодого талановитого композитора, випускника Харківської консерваторії, майбутнього чоловіка та вчителя Левка Колодуба. Так, завдяки його творчій підтримці народився на світ перший твір Жанны Колодуб для флейти та камерного оркестру, який отримав романтичну назву "Ноктюрн". Саме для цього інструменту — флейти, що здатна своїм неповторно ніжним звучанням зачарувати слух будь-якого слухача, один за одним виходять з-під пера композиторки мелодійні, лірико-поетичні, наскрізь просякнуті "солодкою" щемливою інтонацією рідної пісні твори: "Поема", "Легенда", "Слов'янське коло". Про успіх і неперевершеність цих композицій говорить їхня неабияка популярність серед видатних виконавців України та знаних музикантів із близького й далекого зарубіжжя. П'єси Жанны Колодуб на академічних концертах, іспитах, конкурсах і фестивалях постійно грають студенти різних мистецьких закладів. Вони також записані

на платівку. Тому можна без перебільшення стверджувати, що ці твори вже стали класикою українського флейтового репертуару.

Таке зацікавлення флейтою поширилося й на інші духові інструменти: гобой, фагот, трубу, саксофони, для яких пані Жанна, не без впливу Левка Колодуба, кларнетиста та першою освітою, написала безліч яскравих композицій. Внесок у цей жанр музичного мистецтва важко переоцінити, адже нині, на жаль, існує небагато музики, написаної українськими композиторами для духових інструментів.

Із виникненням двох Симфонієт, виданих у 1971 та 1979 роках видавництвом "Музична Україна", у творче життя Жанны Колодуб прийшов перший великий успіх. Диригент і музикознавець із Канади Іван Ковалів так оцінив твір в анотації до платівки у 1980 році: "Симфонієта Ж. Колодуб — рання робота, в якій змішані тенденції модерної музики в оригінальній "варварській" трактовці, що походить від впливу І. Стравінського, Б. Бартока, С. Прокоф'єва. Перша частина базується на елегантній мелодії, близькій до українського фольклору. Друга — на стилізованій середньовічній, насиченій ностальгією, печаллю, пов'язаною з трагедією України. У середньому епізоді є два розкішних скерцо... з нерівномірними рисами екстатичності, самозабуття, скаженості, притаманними народному танцю. Остання частина — це дикий за темпераментом народний танець, який вимагає використання всіх технічних можливостей сучасного струнного оркестру".

Популярність серед музикантів Симфонієт зумовлена виконавською зручністю. Таке досконале знання

композитором виразних можливостей ансамблю струнно-смічкових інструментів походить від дитячоянського досвіду гри на скрипці. У своїй книзі доктор музикознавства, професор Марина Черкашина-Губаренко зазначила, що саме з виникненням Симфонієти № 1 "перевтілення Жанны Колодуб у композитора остаточно відбулось".

На думку видатного композитора, народного артиста України, лауреата Державної премії України імені Т. Шевченка, члена-кореспондента Академії мистецтв України, професора Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського Мирослава Скорика, Жанна Колодуб — талановита композиторка, яка в своїй творчості охоплює чи не всі існуючі жанри музичного мистецтва. У її вагомому творчому доробку — симфонічні твори, чимало прекрасної музики для камерних ансамблів, безліч інструментальних мініатюр та яскравих п'єс і спектаклів для дітей та юнацтва. Не дивлячись на таку плідну творчу працю, кожен наступний твір авторки — це абсолютно нова музика, краса якої криється передусім у природності вислову, за відсутності будь-якої надуманості й штучкарства, притаманних нині багатьом сучасним авторам...

"Твори Жанны Колодуб для флейти — це яскрава сторінка в історії камерно-інструментальної музики, — стверджує соліст Національної філармонії, заслужений артист України, лауреат міжнародних конкурсів, "Золота флейта України" Юрій Шутко. — Я завжди з великим задоволенням ставлю в програми власних сольних виступів ці прекрасні п'єси, концертне виконання яких постійно супро-

воджується бурхливими оваціями. Музику Жанны залюбки грають мої студенти, адже мелодика її композицій вирізняється неперевершеною наспівністю, яскравістю музичного матеріалу й природністю інтонації, що походить від тонкого відчуття композиторки звучання флейти та прекрасного знання специфіки самого інструменту. Я дуже ціню мою багаторічну творчу співпрацю з цією прекрасною жінкою, не тільки музика якої, а й прогресивні погляди на мистецтво і такий своєрідний філософський підхід до життя мені близькі. Я дуже вдячний Жанны Колодуб за те, що вона неодноразово своїм авторитетом підтримувала мене в скрутних життєвих ситуаціях і моїх творчих починаннях".

"У творчому дуєті композиторки Жанны Колодуб та української письменниці Ніки Андрос народився прекрасний спектакль для наймолодших "Принцеса", прем'єра якого нещодавно з успіхом пройшла в Колонній залі філармонії. Слід відзначити, що цим чудовим твором зацікавився режисер Роман Віктюк, чий постановки постійно викликають неабиякий інтерес в журналістів і в шанувальників мистецтва. Ми дуже раді співпрацювати, — зазначив художній керівник Національної філармонії України, народний артист України, професор Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, режисер Володимир Лукашев, — із таким яскравим композитором сучасності, як Жанна Колодуб, і чекаємо від авторки нових творчих пропозицій".

Важливе місце у творчому доробку Жанны Колодуб займає музика для дітей, до якої вона звертається протягом усієї своєї твор-

чості. Ще 1970 року разом із Левком Колодубом за романом Марка Твена "Пригоди Гекльберрі Фінна" було написано дитячий мюзикл "Пригоди на Міссісіпі", який поставлений більш ніж у десяти театрах України. Також створено два балети для малюків "Пригоди Веснянки" і "Снігова королева". Цікавою видається історія останнього з них. Спочатку було створено з нагоди 175-річчя від дня народження Ганса-Христіана Андерсена альбом для фортепіано з прекрасними ілюстраціями художника А. Площанського. Потім в оркестровому варіанті музику записали на платівку, де казку Андерсена читав видатний актор Богдан Ступка. Поступово задум розширювався, і в один прекрасний момент виникла ідея створити балет, що згодом був поставлений у Донецькому театрі опери та балету, а потім з успіхом пройшов у Саратові.

Окремо слід відзначити яскраві пісні, хори, інструментальні п'єси для дітей, а також музику, написану Жанною Колодуб до мультфільмів "Веселе курча", "Каченя Тім" тощо. Унікальною можна назвати "Музичну абетку" ("Музична Україна", 1991 р.), що містить 30 пісень на українські народні тексти, де перші літери віршів відповідають порядку літер в українському алфавіті.

Своє бажання створювати музику для наймолодших слухачів і виконавців Жанна Юхимівна пояснює так: "Для дітей писати особливо приємно, адже вони завжди щирі й безпосередні у своїх оцінках. Водночас це завдання для композитора є одним із найважчих, тому що дитячі, особливо зовсім маленьких, неможливо ошукати".

Нині Жанна Колодуб — член Національної спілки композиторів України, заслужений діяч мистецтв України, професор Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Її напружене життя постійно вимірюється ритмом появи нових яскравих творів. Творчий потенціал композиторки справді безмежний.

Олександра ТИМОЩУК

ВИСТАВКА

ХИМЕРНІ «КАПРИЗИ» РОЗУМУ Й СЕРЦЯ

Поцінувачі мистецтва не пропустили унікальної нагоди ознайомитися з творами видатного іспанського художника Франсіско ГОЙЇ, не їдучи до відомих європейських музеїв. Серію гравюр — Los Caprichos ("Капрічос") представив Музей українського образотворчого мистецтва в Києві. Усі 80 офортів цієї серії з колекції Консорціуму культурного спадку Гойї міста Фуендетодос (рідного міста художника) українська столиця побачила завдяки посольству Іспанії в Україні.

Такого в Києві, мабуть, не бачили вже давно: довжелезна черга стояла не до магазину з дефіцитом, а до... музею з шедеврами. Черга, незважаючи на те, що змусила мерзнути на холоді, потішила — невже справді в багатьох людей живе потяг до високого мистецтва? Та й ім'я знаменитого іспанця відоме навіть людині, далекій від художнього життя.

В історії мистецтва не так багато митців, які прославилися як своїм живописом, так і гравюрами. Серед них — Дюрер, Рембрандт, Шевченко, і — Гойя. Одна з найвідоміших серій гравюр Гойї "Капрічос" складається з 80 офортів. Як для часу їхнього створення (завершені в 1799 році) таке трактування дійсності й така оцінка влади й суспільства, та ще й в Іспанії (де влада інквізиції ще залишалася сильною), було надто сміливим. Зухвальців швидко позбавляло б вільнодумного життя інквізиторське вогнище. Тому автору

"Зла ніч" (із серії "Капрічос")

довелося назвати цю серію своїми "капрізами" — мовляв, це так, щось нереальне привиділося. А матриці офортів Гойя подарував іспанському королю Карлу IV.

Гравюри виконувалися не на замовлен-

ня, а "для себе", тож Гойя розкуто творив саме те, що хотів, а не те, чого вимагав би замовник. Його "Капрічос" стали мало не першими творами в жанрі карикатури. Причому не гумористичної, а саркастичної та безжалюї.

Вади й гріхи у людей були завжди, тому тем для офортів вистачило. Розбешені чоловіки й повії, погані батьки й неслухняні діти, невігласи й знахарі, зажерливі посадовці й властолюбні правителі — саме вони стали мішенню для гострої думки художника. Моральні вади людей і суспільства в цілому постали на невеличких, філігранно виконаних офортах у фантазмагоричному вигляді. Зображення доповнюють влучні підписи-коментарі самого Гойї.

У цих на перший погляд нереальних зображеннях упізнаєш цілком реальне аморальне життя, причому не тільки Іспанії 200-річної давнини, а й... сьогодення. Адже, як виявляється, людська сутність за століття принципово не змінилася — у людини побільшало знань, але не розуміння себе та свого місця у Всесвіті. Тому нині, як і тоді, людські стосунки будуються на взаємовигоді, вихованню дітей приділяється недостатня увага, для розпусни з'явилася ще більше можливостей, невігласи намагаються лікувати хворих, а демагоги рвуться до влади...

"Щось та й вийде" (із серії "Лихоліття війни")

Але твори Гойї (і в цьому також проявився його геній) далекі від моралізаторського повчання чи людиноненависництва. Сміх — сильна зброя, а гіркий сміх — зцілення й очищення. Катарсис, якому сприяють геніальні твори художника та розум й серце глядача.

Як на мене, суттю "Капрічос" є назва одного з офортів — "Сон розуму породжує чудовиськ". Від себе додала б — і сон серця також. Не давайте їм засинати надовго — як не давав їм спати Франсіско Гойя, який творив свої сучасні за духом шедеври і розумом, і серцем.

Катерина ТАРЧЕВСЬКА

НАЙ У ВАС СВЯТИТЬСЯ, ВЕСЕЛИТЬСЯ СВЯТАЯ ЙОРДАНСЬКАЯ ВОДИЦЯ!

КОЛИСЬ І ТЕПЕР

Опівночі перед Водохрещем вода в ріках, як вірили селяни, хвилюється. У цей час набрана перед Богоявленням Господнім вода — цілюща. Вона зберігалася за образами в “знаючих” селян на випадок поранення або тяжкої хвороби. Ще за тиждень перед святом колись парубоча громада, а пізніше окремі господарі-“спеціалісти” прорубували на річці ополонку, випилювали з льоду великий хрест, ставили його над ополонкою та обливали буряковим квасом. Біля хреста будували престол із льоду. Усе це оздоблювалося аркою з соснових або ялинкових гілок — “царські врата”. У день Водохреща до річки йшли всі: діти, молоді й старі. Кожен ніс пляшку або кухоль на воду. Хлопці ще й брали з собою голубів, а мисливці — рушницю, заряджені піжем.

Козацькі традиції не згасли на колишній Гетьманщині до 20-х рр. минулого століття. Там парубки й молоді чоловіки їхали до річки на конях, заломивши по-козацькому сиві шапки.

На річці, біля хреста, весь натовп зупиняється і після невеликої відправи священник занурює в ополонку хрест; під час дійства хор співає: “Во Йордані крещашся Тобі, Господи...” А мисливці стріляють із рушниць, і хлопці випускають голубів на волю.

Коли вже воду освячено, люди підходять до ополонки й набирають її у свій посуд. Усі, хто приїхав на “Йордань” кіннями, набирають у відра воду для коней і напувають їх, — “щоб хвороби їхали до річки на конях, заломивши по-козацькому сиві шапки”.

Поки мати або старша дочка подасть на стіл обід, батько бере з-за образу Божої Матері пучок сухих васильків, мочить їх у священній воді та кропить усю хату й господарство. А потім крейдою пише хрести на образах, сволоці, дверях і миснику. Першим за стіл сідає батько й лише тоді вся родина. Перед їжею

обов'язково п'ють свячену воду. По обіді дівчата бігають до річки вмиватися в “йорданській воді”, “щоб були рожеві лица”. На Гуцульщині юнаки самі водять своїх дівчат до ополонки, “щоб сі умила та красна була”.

У місцевостях понад Дніпром існувало багато вірувань і прикмет, пов'язаних із “Йорданню”. Коли процесія йшла на річку, то “знаючі” люди придивлялися: якщо перед хоругвами пролетять горобці — нещасливий рік для дітей, граки — для молодих людей, а як пролетять гуси, то старі люди цього року будуть дуже хворіти, а то й — боронь, Боже — вмиратимуть.

Якщо на Водохреща дерева вкриті інеем, то навесні у відповідний день тижня — в п'ятницю, четвер тощо — треба сіяти ярову пшеницю: “вродить, як гай!”

Якщо на Господнє Богоявлення день ясний, сонячний, то хліби в цьому році будуть чисті, а якщо похмурий, небо вкрите хмарами — у хлібі буде багато “сажки”.

Попіл після Різдва Свят не можна зберігати — ні в хаті, ні в дворі, бо “буде пожежа”; ввечері на Водохреща його треба винести на річку і висипати на лід.

У той момент, коли священник занурює хрест у воду, всі чорти й усяка нечиста сила вистрибує з річки й залишається на землі до того часу, аж поки якась із жінок не прийде прати білизну. Коли брудна білизна опуститься у воду, то разом із нею впрінають туди всі чорти, що мерзли на землі. Тому побожні бабусі колись не дозволяли своїм невісткам прати одяг протягом цілого тижня після Водохреща — “щоб більше вигбило нечистої сили від водосвятських морозів”.

Якщо перед обідом у день свята господиня місить тісто на пироги, то, витягнувши руку з тіста, не обтирає її, а йде в сад і обв'язує яблуневе дерево смолою, примовляючи: “Щоби, сь на той рік родили яблука такі добрі і м'які, як тісто”.

Фото Ганни Оборської

На колишній Гетьманщині парубочтво мало такий звичай: по обіді на Водохреща сходилися на льоду хлопці з двох сусідніх сіл або двох “кутків” того самого села і билися навулачки — хто здобуде перемогу! Переможців нагороджували “орденом” — хрестом, вирубаним із льоду.

На Полтавщині був колись звичай на “Йордань” учини коней і молодих волів. Молодими кіннями їздили аж доки вони не вкривалися потом, а спітнілих кропили свяченою водою — “щоб здорові і слухняні були”.

Якщо ввечері зустрінеться в лісі вовк, то треба говорити: “Де ти, вовче, був тоді, як Ісуса Христа на Йордані христили?” Вовк злякається, втече і більше на очі не з'явиться.

“Йордань” або Водохреща — це суто християнський звичай, який зайняв одне з найповажніших місць серед традиційних свят нашого народу.

Так проходив день Господнього Богоявлення колись. Які ж особливості проведення цього свята в наш час? Які відбулися зміни у святкуванні цього дня? Чи збереглися в сучасних сім'ях старі традиції відзначення Водохреща?

Зінаїда Москвич: “Для мене це важливе свято. Я обов'язково піду до церкви, посвячу воду, прийду додому й покроплю в усіх кімнатах, читаючи при цьому молитву. В часи СРСР заборонялося відзначати день Водохреща, а зараз все це відроджується і люди вірять у цілющу воду”.

Ірина Колесник: “Я, як усі, буду відзначати Водохреща. Якщо буду на роботі, до церкви піде мама або син, він у мене їздить у Слово-Яногорськ святити воду. Молодь сьогодні стала більше вірити в Бога. Діти почали ходити до недільних шкіл, мій син туди теж ходить і нас просвіщає”.

Вікторія Гетьман: “На Водохреща я їду до друзів, ми там святкуємо, п'ємо горілку. А до церкви я ходжу тільки на Великдень. Ось у мене тітка в Тернополі відзначає цей день, вони більше там дотримуються звичаїв, а ми не так”.

Лілія Долгушевська: “Це дуже велике свято. Я завжди ходжу до церкви і свячу воду. Вдома намагаюся не працювати, іноді готую щонебудь смачненьке. Мій онук теж ходить до церкви разом зі мною. Зараз стало більше віруючих, більше людей сподіваються на краще. Молодь почала вірити в Бога. Колись у день Водохреща люди були на церковному подвір'ї й у храмі, а тепер і на сусідніх вулицях стоїть натовп, усі з бідончиками з водою”.

Ірина Шиманська: “Це для мене подвійне свято, бо 19 числа в мого чоловіка день народження. Вранці я на роботі, а ввечері їду до церкви. Ніколи не забуваю напоїти чоловіка свяченою водою, бо вірю в її цілющість. А почала вірити в це ось чому: моєму чоловікові вирвали зуба, але маленький шматок залишився, я дала йому пополоскати рот свяченою водою і цей шматочок випав. Із того часу в мене з'явилася впевненість у лікувальних властивостях свяченої води”.

Підготувала
Олеся ДЗИРА

ДНІПРОПЕТРОВЦІ ПРИЙШЛИ ДО ЛЕНІНА ЗАЩЕД-

ВЕРТЕП

Щедрий вечір цього року припав на п'ятницю 13-го. Місце зустрічі дніпропетровських щедрувальників незмінне — площа Леніна, під пам'ятником. Давно вже центральна площа не користувалася такою популярністю: багатотисячні революційні марші, “помаранчеве” та “блакитне” наметові містечка, мітинги всіх політичних відтінків. А тепер от іще — вертеп! Чи сподівався колись вождь світового пролетаріату на таку компанію?!

Здивовано поглядаючи на веселу костюмовану процесію, проспектом сунуть заклопотані люди. З піснями, під тонку мелодію сріблястих дзвоників проспектом Карла Маркса ідуть Василь і Маланка, Дід із Козою, Мисливці, Чорт, Москаль, Жид, Циганки й інші персонажі.

— Ви хто? Звідки?! — розпитують зачудовані перехожі.

— Ми — “Вертеп”.

“Гурт Мандрівних Дяків “Вертеп” — назва дніпропетровського музично-рок-гурту. У студентські часи Тимофій Хом'як, зараз лідер гурту, із друзями підробляв музикуванням на святах. Наче українські “спудеї” у XVI—XIX століттях. Під час канікул вони ходили по містах і селах, розігруючи вистави на релігійні й побутові теми. Звідси й назва гурту.

*Ой, завіяли буйні вітри,
Сніг під пороги в новому році
пригнали!* —

виводить низьким голосом “вертепівець” Олексій Бондаренко. Завжди має при собі блокнот, де занотовані народні пісні поряд із власними:

*Назбирать зірок із неба
до дірявих кишень,
До гори — в Підгороднє,
до Самари — в Кільчень...*

Місто Підгороднє. Зачерпнувши з джерела живої народної традиції, звідси “Вертеп” несе добро у світ. Тут народилися вже знайомі нам “вертепівці” Тимофій, Олексій, музика Федір Бугай та співачка Оксана Бондар. Звідси на свято Маланки прибув до Дніпропетровська фольклорний хор “Криниця”. У Підгородньому є тезка гурту — легендарна гора Вертеп.

У святковій виставі грали непрофесійні актори. Хвилювалися, забували слова, зашпортувалися у мікрофонних дротах. Із невідомою ширістю кожен показував те, що вмів. Козак Василь, вихованець дніпропетровської школи національного бойового мистецтва “Спас-Штурм”, та його супротивник Чорт, майстер східного єдиноборства тайцзицюань, влаштували на площі видовищний бій. Але, як завжди, перемога дісталася добрим силам.

*Дай же вам, Боже,
В цім новім році
Щастя-здоров'я
За кожним кроком,* —

виспівували актори, прощаючись. “Оце ж наша молодість, і ми так робили!” — плакали старенькі бабусі. Молодь завихрювала хороводи, а

Фото автора

заскочені перехожі завмирили, відключившись у відроджене диво традиції...

Анекдот із життя дніпропетровського “Вертепу”:

“Відколядували ми в одному дворі, — розповідає Тимофій Хом'як, — виходимо, як завжди, у яскравих костюмах, бачимо: посеред дороги на снігу чоловік лежить.

— Дядьку, чи з вами все гаразд?

Може, вас додому відвести?” — питаємо.

Чолові'я розплющив каламутні очі і враз протверезів: Смерть із косяю йому всміхається, ще й руку подає...

— Не, — відказав, — я лучче тут побуду, — і щодуху порачував у куці. Куди й хміль подівся!”

Ірина ШОВКОВЕЦЬ

СЛОВО Просвіти

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний
редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА
Ярема ГОЯН
Павло МОВЧАН
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Олександр ПОНОМАРІВ
Іван ЮЩУК

Заступник головного
редактора
Марія ЛИТВИН
279-49-47

Заступник головного
редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
278-63-69

Відділ мови
Олександра ТКАЧ
270-55-57

Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ просвітянської роботи
Ольга СКРИПІНА
279-49-47

Літературний редактор
Тамара МАРТ
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна МИХАЙЛЕНКО
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail:
slovo_prosvity@ukr.net

http://
slovo.prosvita.com.ua

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301203

Загальний наклад — 38 500

Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов'язкове.

Передплатна ціна, враховуючи поштові послуги:
на місяць — 3,29 грн.
на 3 місяці — 9,59 грн.
на 6 місяців — 19,18 грн.